

Univerzita Palackého v Olomouci
Pedagogická fakulta
Katedra primární a preprimární pedagogiky

Petra Václavková

NADANÍ ŽÁCI V PRIMÁRNÍ ŠKOLE

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Doc. PhDr. Martina Fasnerová, Ph. D.

Olomouc 2017

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, pod odborným vedením
Doc. PhDr. Martiny Fasnerové, Ph.D., s použitím uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 10. dubna 2017

.....

Děkuji Doc. PhDr. Martině Fasnerové, Ph.D. za odborné vedení mé práce, za cenné rady a vstřícný přístup. Poděkování patří i učitelům, řediteli školy a rodinám pozorovaných dětí, kteří mi umožnili provést výzkum.

Obsah

Úvod	6
1 Strategie vzdělávání nadaných.....	8
1.1 Legislativa podporující vzdělávání nadaných žáků	8
1.2 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání	9
1.3 Školní vzdělávací program	13
2 Nadání a nadané dítě	15
2.1 Vymezení pojmu nadání	15
2.2 Modely nadání	16
2.3 Druhy a stupně nadání	20
2.4 Charakteristika nadaného jedince	22
3 Nadání versus talent.....	25
3.1 Rozdíle mezi nadáním a talentem	25
3.2 Rozdíl mezi nadaným a bystrým dítětem	26
4 Pedagogické přístupy k nadaným dětem	28
4.1 Proces identifikace nadaných dětí.....	28
4.2 Znevýhodnění nebo problémy nadaných dětí.....	34
4.3 Specifické vývojové poruchy učení a Aspergerův syndrom	35
4.4 Rodinné problémy a specifika rodin s nadanými dětmi	37
5 Volný čas	40
5.1 Pojmy volný čas.....	40
5.2 Funkce a obsah volného času.....	41
5.3 Instituce pro volný čas nadaných dětí.....	43
6 Porovnávání volnočasových aktivit u běžné populace s žáky nadanými	49
6.1 Cíle a výzkumné otázky.....	49
6.2 Popis výzkumné metody	50
6.3 Charakteristika výzkumného souboru a místa šetření	52
6.4 Vyhodnocení dat	52

7 Diskuze a závěr	68
Závěr	71
Seznam pramenů a literatury	72
Seznam příloh.....	76

ANOTACE

Úvod

V předkládané diplomové práci se budeme zabývat nadanými žáky a jejich porovnáváním s žáky, kterým nebylo diagnostikováno nadání, v mimoškolních aktivitách a trávení volného času. V diplomové práci se budeme věnovat žákům, které mají diagnostikované určité nadání. Nadaní žáci potřebují jiný přístup ve vzdělávání než žáci z běžných základních škol. Jedná se o děti s vyšší rozumovou dovedností, praktickými, nebo se značnými uměleckými a sportovními schopnostmi. Rozvoj nadaných jedinců je v dnešní době velmi aktuální jak u odborné veřejnosti, tak u laiků. Za velké pozitivum pokládáme to, že se rozšiřuje okruh odborníků, kteří se zabývají nadáním, talentem a s tím spojeným vzděláváním. V této oblasti se prohlubuje vzdělávání pedagogů i zájem škol o podporu nadaných, narůstá kvalitní nabídka služeb jak školních, tak i mimoškolních aktivit. Objevuje se také množství materiálů, které se dají využít při práci s nadanými žáky.

Cílem diplomové práce je zvýšení odborné informovanosti o problematice nadaných dětí a segregaci vzdělávání nadaných. Dalším cílem je shrnout rozdíl mezi trávením volného času žáků nadaných oproti žákům běžným.

Práce je rozdělena na část teoretickou a na část empirickou. V první kapitole teoretické části práce se zabýváme strategií vzdělávání nadaných žáků. Představíme si legislativu podporující vzdělávání nadaných, Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání a také školní vzdělávací program. V další kapitole popíšeme projevy nadání a talentu. Uvedeme si rozdíly mezi těmito pojmy, zaměříme se na modely nadání, stupně nadání a uvedeme si charakteristiku nadaného jedince. Ve třetí kapitole si vysvětlíme rozdíly mezi dětmi nadanými a dětmi bystrými. Dále nás budou zajímat pedagogické přístupy k nadaným dětem. Popíšeme si identifikaci a výběr nadaných žáků, ale i jejich problémy a znevýhodnění. Také se podíváme na rodiny nadaných a specifické vývojové poruchy učení, které mohou s nadáním souviset. V páté kapitole se zaměříme na volný čas a jeho definici, zaměříme se na funkci a obsah volného času. Nakonec si popíšeme instituce, které zabývají volným časem nadaných dětí.

V části empirické budeme pomocí kvalitativní metody pedagogického výzkumu – strukturovaného rozhovoru, zkoumat nadané žáky a žáky běžné v mimoškolních aktivitách a v trávení volného času. Zaměříme se na téma trávení volného času nadaných a běžných žáků, dále nás budou zajímat budoucí povolání nadaných žáků a jaký vliv mají na tento výběr rodiče. Také se budeme zabývat kroužky a mimoškolními aktivitami nadaných a běžných žáků, které souvisí i s tím s kým chtějí svůj volný čas trávit. Dalším cílem práce

bude zjistit oblíbenost školních předmětů u žáků nadaných a běžných. Také nás bude zajímat, jak tráví volný čas o víkendech a kam by se chtěly podívat na své prázdniny snů.

1 Strategie vzdělávání nadaných

V první kapitole se seznámíme s legislativou, která podporuje vzdělávání nadaných žáků, popíšeme si Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání a jeho části a školní vzdělávací program.

1.1 Legislativa podporující vzdělávání nadaných žáků

Základním legislativním dokumentem, který se týká vzdělávání nadaných žáků je zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (Školský zákon) a jeho novelizace č. 82/2015 Sb. platná od 1. 9. 2016. Na školský zákon navazují vyhlášky č. 116/2011 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských zařízeních a č. 27/2016 Sb. o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných.

Kovářová a Klugová (2009) uvádí, že školský zákon klade na shodnou úroveň žáky nadané a žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, a ukládá tak školám povinnost vytvořit vhodné podmínky pro rozvoj jejich nadání. Na žádost zákonného zástupce je možné přeradit nadaného žáka do vyššího ročníku bez nutnosti dokončit předchozí. K žádosti je zapotřebí dodat posudek školského poradenského zařízení a praktického lékaře pro děti a dorost. Žák poté vykonává zkoušku z učiva přeskočeného ročníku. Podle školského zákona je také možné vyučovat žáka podle individuálního vzdělávacího plánu (IVP) nebo nadané dítě může nastoupit do povinné školní docházky již v pěti letech.

Podstatným systémovým dokumentem je Bílá kniha, neboli Národní program rozvoje vzdělávání v České republice, který byl vydaný v roce 2001. Jak uvádí Maňák, Janík a Švec (2008), jedná se o dokument, který na podkladu světových tendencí, dědictví naší vlasti a národních tradic stanovil cíle, směry a orientační ukazatele, které vedli k rozvoji našeho vzdělávacího systému. Bílá kniha také nepřímou navazuje na starší dokumenty, které vznikaly z potřeb společnosti na nový vzdělávací systém.

Dále tito autoři uvádí, že po revoluci v roce 1989 došlo v oblasti kurikula k zásadním změnám. Vypracoval se Standard základního vzdělávání (1995) a také tři programy pro základní vzdělávání. První vzdělávacím programem byla Základní škola (1996), druhým byla Obecná škola (1997) a posledním byla Národní škola (1997). Tyto programy umožnily vyučování diferencovat.

Bílá kniha zdůrazňuje, že *„vzdělávání se nevztahuje jen k vědě a poznávání, tedy k rozvoji rozumových schopností, ale i k osvojení si sociálních a dalších dovedností, duchovních, morálních a estetických hodnot a žádoucích vztahů k ostatním lidem*

i ke společnosti jako celku, k emocionálnímu a volnímu rozvoji ...“ (Národní program rozvoje vzdělávání v ČR, 2001, s. 8)

Podle Maňáka, Janíka a Švece (2008) je nutné, aby vzdělávání mělo pro každého žáka smysl a osobní význam. Je proto potřeba přeměnit nejen obsah vzdělávání, jeho metody a formy, ale i klima a prostředí školy a třídy. Bílá kniha věnuje zvýšenou pozornost změně cílů a obsahů vzdělávání. Hlavní principy kurikulární politiky státu stanovuje státní program vzdělávání, další podstatnou úrovní jsou rámcové vzdělávací programy, z nichž vychází školní vzdělávací programy, které jsou přizpůsobeny konkrétním podmínkám školy. Důležité je kladt důraz zejména na klíčové kompetence, na osvojení hodnot a postojů, také se ve větší míře zavádí integrace výuky a posilují se mezipředmětové vztahy.

Podle MŠMT (2002) Národní program rozvoje vzdělávání v ČR vymezuje obecné cíle rozvoje vzdělávací soustavy v České republice a je v něm také zdůrazněna identifikace nadaných jedinců pro společnost a konkurence schopnost státu.

1.2 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

Kurikulární dokumenty se dělí na dvě úrovně: státní a školní. Jak už jsme si uváděli výše, ke státní úrovni patří Národní program rozvoje vzdělávání (tzv. Bílá kniha) a rámcové vzdělávací programy (dále jen RVP). Školní úroveň představují školní vzdělávací programy.

Obr. 1: Přehled kurikulárních dokumentů (Maňák, Janík, Švec, 2008, s. 34)

Dále se budeme věnovat pouze Rámcovému vzdělávacímu programu pro základní vzdělávání (dále RVP ZV), který popisuje základní vzdělávání a definuje jeho pojetí a cíle. Jak uvádí Maňák, Janík a Švec (2008) je základem vzdělávání žáků vytvářet a postupně rozvíjet klíčové kompetence a utvořit základ všeobecného vzdělávání, které by se mělo zaměřit na situace blízké životu a na praktické činnosti. Na dosažení toho cíle se musí podílet všechnen vzdělávací obsah i veškeré edukační činnosti, které ve škole konají. Učivo by mělo být jen prostředek, který by měl směřovat k dosažení klíčových kompetencí.

Od 1. 9. 2016 začal platit nově upravený Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Tento dokument se stal závazným pro tvorbu školních vzdělávacích programů v základním vzdělávání. Pro správné pochopení tohoto dokumentu je třeba uvést některé principy, které jsou uvedeny v RVP ZV. Svou koncepcí a obsahem navazuje na rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání a zároveň musí být východiskem pro rámcový vzdělávací program pro střední školy. Také vymezuje vzdělávací obsah a očekávané výstupy základního vzdělávání. Specifikuje klíčové kompetence, ke kterým by žáci měli dospět na konci základního vzdělávání. Žákům se speciálními vzdělávacími potřebami nebo žákům mimořádně nadaným lze upravit vzdělávací obsah. RVP ZV se stalo i východiskem pro stanovení požadavků pro přijímací řízení na střední školy.

Jak uvádí Bartoňová a Vítková (2007) RVP ZV podporuje vzdělávací politiku států Evropské unie s pedagogickou autonomií škol a pedagogických pracovníků tak, že umožňuje jiné přístupy k základnímu vzdělávání žáků a jejich individuálním vzdělávacím potřebám. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání se dělí na čtyři části, které jsou označeny písmeny A, B, C a D.

Část A definuje RVP ZV v systému kurikulárních dokumentů, které jsou již charakterizovány výše.

Část B vychází ze školského zákona č. 561/2004 Sb., který popisuje základní vzdělávání. Je zde popsány povinnosti školní docházky, organizace základního vzdělávání, hodnocení výsledků vzdělávání a získání stupně vzdělání a ukončení základního vzdělávání.

Část C určuje pojetí a cíle základního vzdělávání. Popisuje důležitost návaznosti základního vzdělávání na předškolní vzdělávání a výchovu v rodině. Etapu základního vzdělávání musí povinně absolvovat všichni žáci České republiky, a to ve dvou obsahově, organizačně a didakticky navazujících stupních. Základní vzdělávání napomáhá dětem utvářet hodnoty a postoje, které by je měli vést k uvážlivému rozhodování a respektování

práv a povinností občana našeho státu. Oba stupně základní školy požadují podnětné a tvořivé prostředí, které stimuluje, povzbuzuje a podporuje všechny žáky a přizpůsobuje se jejich individuálním potřebám. Jak uvádí RVP ZV (2016) je cílem základního vzdělávání vytvořit a postupně rozvíjet klíčové kompetence a poskytnout spolehlivý základ všeobecného vzdělání.

„Klíčové kompetence představují souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti. Jejich výběr a pojetí vychází z hodnot obecně přijímaných ve společnosti a z obecně sdílených představ o tom, které kompetence jedince přispívají k jeho vzdělávání, spokojenému a úspěšnému životu a k posilování funkcí občanské společnosti.“ (RVP ZV 2016, s. 11)

Jak se uvádí v RVP ZV (2016) mezi klíčové kompetence se řadí: kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence občanské a kompetence pracovní. Úroveň klíčových kompetencí, ke které dospějí žáci na základní škole, není koncem povinné školní docházky dokončena, ale utváří jen základ pro celoživotní zdokonalování.

Vzdělávací obsah základního vzdělávání je v RVP ZV rozdělen do devíti vzdělávacích oblastí, které se dále dělí na vzdělávací obory. Vzdělávací oblasti základní školy jsou následující:

- Jazyk a jazyková komunikace (Český jazyk a literatura, Cizí jazyk, Další cizí jazyk)
- Matematika a její aplikace
- Informační a komunikační technologie
- Člověk a jeho svět
- Člověk a společnost (Výchova k občanství, Dějepis)
- Člověk a příroda (Fyzika, Chemie, Přírodopis, Zeměpis)
- Umění a kultura (Hudební výchova, Výtvarná výchova)
- Člověk a zdraví (Výchova ke zdraví, Tělesná výchova)
- Člověk a svět práce

Maňák, Janík a Švec (2008) popisují, že vzdělávací obsah jednotlivých vzdělávacích oborů se dále dělí do vyučovacích předmětů, a to tak, aby osvojené učivo podporovalo rozvoj klíčových kompetencí.

Vzdělávací obsah vzdělávacích oborů se skládá z očekávaných výstupů a učiva. Na prvním stupni se vzdělávací obsah dělí na 1. období (1. až 3. ročník) a na 2. období (4.

a 5. ročník). Toto dělení má školám ulehčit členění vzdělávacího obsahu do jednotlivých ročníků. Očekávané výstupy jsou činnostní povahy, jsou prakticky orientované a použitelné v běžném životě. Na konci 5. a 9. ročníku jsou očekávané výstupy závazné a školy je musí dodržet. Očekávané výstupy na konci 3. ročníku jsou pouze orientační, ale musí vést k naplnění výstupů na konci 5. ročníku. Učivo je rozčleněno do jednotlivých tematických okruhů a rozumí se jako prostředek k dosažení očekávaných výstupů. Učivo určené v RVP ZV je doporučeno školám k rozdělení a k dalšímu rozpracování do konkrétních ročníků nebo jiných časových úseků. Na úrovni ŠVP se učivo stává povinné.

V části C RVP ZV dále nalezneme průřezová témata, která doplňují vzdělávací oblasti o aktuální oblast společenského života v současném světě. Jakým způsobem a kdy bude do výuky zařazeno průřezové téma, je v pravomoci školy, avšak všechna průřezová témata musí být během školní docházky zařazena do výuky. Jedná se o tato průřezová témata:

- Výchova demokratické občana
- Osobnostní a sociální výchova
- Environmentální výchova
- Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech
- Multikulturní výchova
- Mediální výchova

Průřezová témata obsahují popis tématu, kde je kladen důraz na význam a postavení tohoto průřezového tématu v základním vzdělávání. Dále je popsán vztah ke vzdělávacím oblastem a přínos tohoto tématu k rozvoji osobnosti žáka ve všech oblastech (vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot). Každé průřezové téma je rozpracováno do tematických okruhů, které obsahují nabídku témat. Ovšem způsob zpracování a jejich výběr je pouze na konkrétní škole.

Část D se zaměřuje na vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a na vzdělávání žáků nadaných a mimořádně nadaných. Dále také materiální, personální, hygienické, organizační a jiné podmínky pro uskutečňování RVP ZV a zásady pro zpracování, vyhodnocování a úpravy školních vzdělávacích programů.

RVP ZV (2016) popisuje nadaného žáka jako osobu, která při přiměřené podpoře prokazuje vysokou úroveň v jedné nebo ve více oblastech intelektuálních schopností, v motorických, manuálních, uměleckých nebo sociálních dovednostech v porovnání

s vrstevníky. Škola je povinna zajistit, aby došlo k co největšímu využití schopnosti nadaného žáka s ohledem na jeho možnosti. Výuka nadaných žáků by měla stimulovat a dále rozvíjet jejich nadání. Při hledání nadaných žáků je potřeba věnovat pozornost i žákům se speciálními vzdělávacími potřebami.

Podle RVP ZV (2016) si škola v ŠVP stanovuje pravidla a průběh tvorby, realizaci a vyhodnocení individuálního vzdělávacího plánu pro nadaného žáka. Dále může určit specifikace podpůrných opatření a úprav vzdělávacího procesu nadaných, jako například předčasný nástup dítěte do základního vzdělání, vzdělávání pouze skupiny nadaných v jednom či ve více předmětech, utvoření speciální třídy pro nadané žáky, zařízení účasti žáka na výuce některých předmětů ve vyšším ročníku školy, vytváření a zadávání specifických úkolů a projektů a příprava na účast v různých soutěžích.

1.3 Školní vzdělávací program

Školní vzdělávací program (dále ŠVP) je školský dokument, který si každá škola vypracovává individuálně podle svých vzdělávacích cílů, potřeb a možností, podmínek školy a nároků rodičů nebo zákonných zástupců. Jak popisuje Valenta (2005), ŠVP musí vycházet z RVP ZV a být v souladu se školským zákonem. Za jeho vypracování zodpovídá ředitel příslušné školy. Podle správně vytvořeného ŠVP může probíhat vzdělávání. ŠVP musí být zpřístupněno veřejnosti, proto bývá k nahlédnutí na požádání ve škole nebo na internetových stránkách školy. Dále si uvedeme několik zásad školního vzdělávacího programu. ŠVP obsahuje rovnoprávnost všech žáků základního vzdělávání, kteří mají povinnou školní docházku, a adaptuje se na jejich možnosti. Vzhledem k tomu, že si každá škola vytváří vlastní ŠVP podle svých potřeb, je možné realizovat individualizované a vnitřně diferencované vyučování žáků, což se týká i mimořádně nadaných. Na vypracování ŠVP by se měli účastnit všichni pedagogové příslušné školy.

Jak uvádí Svobodníková (2006), musí se při zpracování ŠVP brát zřetel na věkové zvláštnosti žáků, aby se docílilo správného rozvoje klíčových kompetencí. ŠVP by mělo být vypracováno tak, aby vytvářelo pro učitele i žáky tvůrčí prostředí a podněcovalo jejich kreativitu a originalitu. Je zhotoven tak, aby dovedl žáky k dosažení cílů základního vzdělávání.

Machů, Kočvarová a kol. (2013) uvádí, že v ŠVP musí být vymezeno vzdělávání nadaných žáků. Tato problematika by měla být také vymezena v dalších dokumentech školy. Na internetových stránkách školy můžeme najít například pravidla pro zařazení žáků do skupin nadaných, postup identifikace nadaných nebo třeba doporučení pro práci

s takovými dětmi. Přístup k péči o nadané děti by měl vycházet ze spolupráce učitelského sboru školy, popřípadě ze spolupráce školy s odborníky v poradnách. Za nejdůležitější tyto autorky považují, aby pravidla péče o nadané žáky nezůstávala jen na papíře, ale byla opravdu realizována v praxi.

Podle Machů (2006) jsou pro nadané žáky utvořeny různé vyučovací programy, které mohou být vytvořeny specializovanými pracovišti nebo učiteli přímo na škole. Tyto programy vytvářejí celistvý a dlouhodobý postup při vzdělávání nadaných, a to po stránce obsahové i organizační. Bývají utvořeny pro jednotlivce nebo skupinu. Převážně jsou nastaveny předmětově a mají nejrůznější formy. Jejich cílem je podpořit schopnosti dítěte, jeho zájmy a využít mentální kapacitu dítěte. Konkrétním cílem je rozvoj silných i slabých stránek dítěte a případná pomoc při problémech nadaných.

Uvedeme si čtyři typy programů pro nadané děti. Za prvé je to akcelerační program, který modifikuje učivo, aby dal možnost žákům rychlejší postup ve vzdělávání. V praxi to znamená snížení počtu opakování, vynechání jednoduchých úloh a přeskočení známých částí učiva. Tento program je vhodný pro děti s rychlým výukovým tempem. Integrovaná varianta tohoto programu je předčasný nástup dítěte do školní docházky nebo přímo do druhé třídy, navštěvování předmětů ve vyšším ročníku, přeskočení ročníku, zhuštění ročníku.

Za druhé je to obohacující program, který je charakteristický rozšířením, obohacením a prohloubením učiva. Žák nezvládá učivo rychleji než jeho spolužáci, ale je mu podáváno ve větší šíři a hloubce. Je také důležité podporovat další vyhledávání možných souvislostí a vazeb, čímž je uspokojena zvědavost nadaného dítěte.

Hříbková (2005) popisuje třetí program jako skupinový, který dává do skupin žáky různého věku, podle jejich zájmů nebo rozvoje jejich schopností. Ve školním prostředí je tento program realizován většinou předmětově.

Za čtvrté je to individuální program, který bere ohled na kognitivní potřeby nadaného žáka. Tento program může být zpracován pro práci ve škole nebo i mimo ni.

V praxi se většinou setkáme s kombinací těchto programů, které závisí na možnostech školy a průběhu školní docházky.

2 Nadání a nadané dítě

Ve druhé kapitole si vysvětlíme pojem nadání. Dále se zmíníme o modelech nadání, druzích a stupních nadání a v závěru se pokusíme charakterizovat nadaného jedince.

2.1 Vymezení pojmu nadání

Pojem nadání nelze vyjádřit pouze jednou definicí. V různých literaturách se můžeme setkat s těmito definicemi.

„Nadání je asynchronní (nerovnoměrný) vývoj, ve kterém se kombinují zrychlené rozumové schopnosti a zvýšená intenzita k vytvoření vnitřních zkušeností a povědomí, které jsou svou kvalitou odlišné od normy. Tato nerovnoměrnost se zvyšuje spolu s vyšší intelektovou kapacitou. Tento fakt – tato jedinečnost – činí nadané obzvláště zranitelnými a vyžadují tak změny v rodičovské výchově, školním vzdělávání i poradenské činnosti, aby se mohli optimálně rozvíjet“ (Morelocková, 1992, s. 11).

Pedagogický slovník definuje nadání: *„V pedagogickém pojetí převládá tradiční představa o nadání jako o výjimečné složce osobnosti některých jedinců, zejména pro umělecké obory, pro sport, jazyky a matematiku.“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2009, s. 164)*

Psychologický slovník nadání definuje: *„Nadání je soubor vloh jako předpoklad k úspěšnému rozvíjení schopností; nejčastěji používáno ve spojení s jedinci podávajícími nadprůměrné výkony při činnosti tělesné i duševní.“ (Hartl, Hartlová, 2000, s. 338)*

RVP ZV 2013 definovalo nadaného žáka: *„Nejčastěji je nadání definováno jako soubor schopností, které umožňují jedinci dosahovat výkonů nad rámec běžného průměru populace. Mimořádně nadaný žák může disponovat jedním, ale i několika druhy nadání.“ (Jeřábek, Tupý, 2013, s. 131)*

RVP ZV 2016 definuje nadaného žáka: *„Nadaným žákem se rozumí jedinec, který při adekvátní podpoře vykazuje ve srovnání s vrstevníky vysokou úroveň v jedné či více oblastech rozumových schopností, v pohybových, manuálních, uměleckých nebo sociálních dovednostech.“ (Jeřábek Tupý, 2016, s. 151)*

Sejvalová (2004) popisuje jednu z nejznámějších definic nadání, která vznikla v 70. letech v USA. Vznikla v důsledku zkoumání úrovně edukačního systému pro nadané. Toto šetření provedl školský inspektor Marland, který zjistil až znepokojující zanedbávání péče o nadané žáky. Díky němu vzrostl zájem o nadané a vznikla nová vyhláška o podpoře těchto dětí.

„Nadání jsou identifikováni profesionálně kvalifikovanými osobami jako děti s přednostmi význačnými pro schopnost vysokého výkonu. Tyto děti vyžadují diferencované vzdělávací programy a služby nad rámec běžně poskytovaných klasickým vzdělávacím programem k tomu, aby mohly přispět ke svému prospěchu i užitku společnosti. Děti schopné vysokého výkonu zahrnují ty, které demonstrují prospěch nebo potenciál v jedné či více z těchto oblastí:

- *všeobecné intelektové schopnosti;*
- *specifická/jednotlivá akademická způsobilost;*
- *kreativní a produktivní myšlení;*
- *schopnost vůdcovství;*
- *výtvarné umění;*
- *psychomotorické schopnosti“*

(Sejvalová, 2004, s. 17)

Po porovnání těchto definic vidíme, že autoři nahlíží na nadání jako na něco nadprůměrného, výjimečného dokonce nerovnoměrného vývoje v oblasti intelektuální, tělesné, umělecké, sociální, kreativní a jiné.

2.2 Modely nadání

Modely nadání můžeme najít v různých tvarech, od nejjednodušších po multidimenzionální. Podobně jako u definic nadání mají autoři také různé náhledy na modely nadání, které se dělí podle odlišných kritérií do několika oblastí.

Autoři Mönks a Ypenburg (2002) dělí modely nadání takto:

Modely založené na schopnostech:

Tento model pojednává o tom, že v raném věku je možné zjistit duševní schopnosti, které se během života nemění, ale mohou být ovlivněny motivací a sociálním prostředím.

Modely kognitivních složek:

Modely kognitivních složek se orientují na procesy zpracovávání informací. Výzkumníky zajímá, jak se liší děti s nadáním od dětí průměrných v přijímání a zpracování informací. Nezáleží ani tak na konečném výsledku jako na cestě k němu.

Modely orientované na výkon:

Model se zabývá lidskými vlohami, které jsou předpokladem pro vynikající výkon. Vlohy se však nemusí u lidí v plném rozsahu rozvinout. Každý jedinec by měl být vychováván v podnětném prostředí, aby se u něj rozvinuly všechny vlohy.

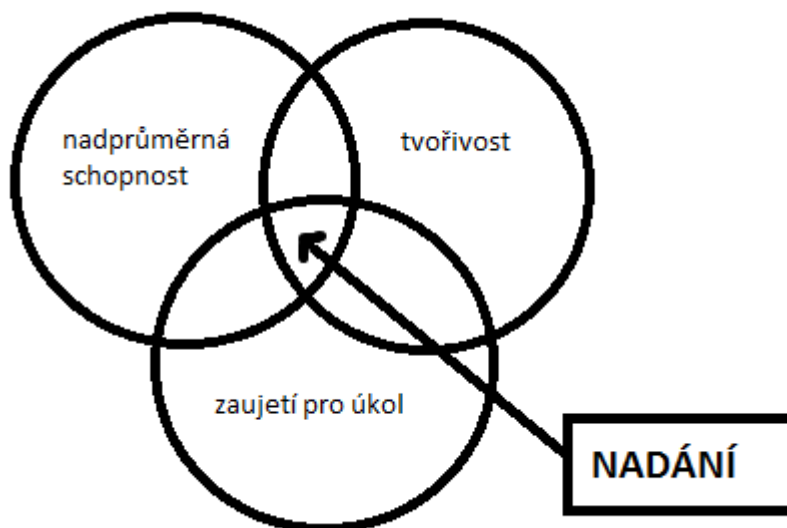
Modely sociokulturně orientované:

Nadané dítě se může správně vyvíjet za předpokladu spolupůsobení individuálních a sociálních faktorů. Nadaní žáci by měli ve školách mít možnost své schopnosti a vlohy dostatečně rozvíjet a využívat.

Uvedené modely nadání mohou společně tvořit jeden celek, který se vzájemně nevyklučuje.

Renzulliho „model 3 kruhů“

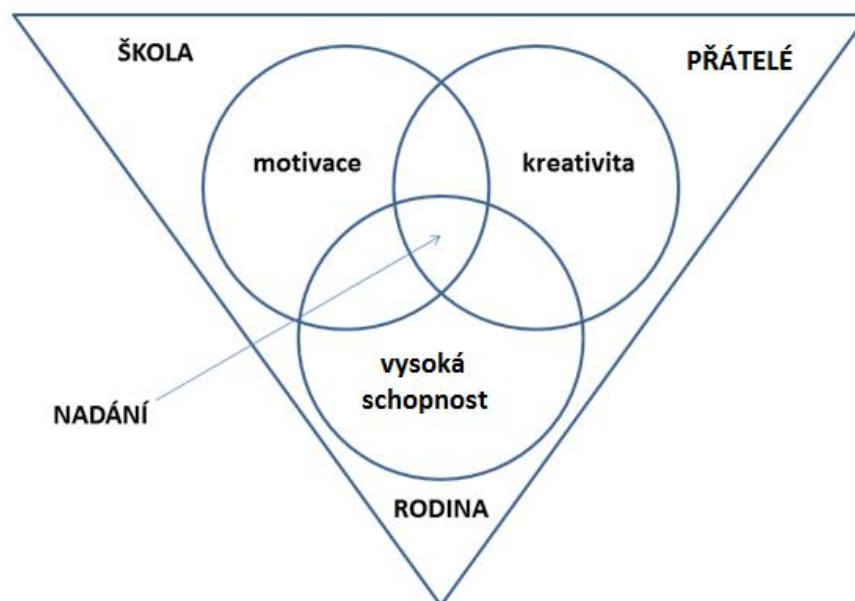
Podle Machů (2006) se Renzulliho model tří kruhů skládá ze složek nadprůměrná schopnost, tvořivost a zaujetí pro úkol. Tyto tři složky spolupracují v harmonii. Autorka dále uvádí, že nadprůměrná schopnost vzniká z obecných a specifických schopností. Tvořivost vytváří kreativita a originální myšlení. Zaujetí pro úkol ztvárňuje vysoká motivace, vytrvalost, odolnost a pracovitost.

Obr. 2: Renzulliho model nadání (Sejvalová, 2004, s. 12).

Mónksův „vícefaktorový model nadání“

Machů, Kočvarová a kol. (2013) pojednávají o tom, že model Mónkse vychází z Renzulliho modelu tří kruhů, který rozšířil o sociální prostředí (rodina, škola a přátelé). Podle tohoto modelu musí být všech šest faktorů v harmonii, jinak může dojít k nesprávnému vývoji potřeb dítěte. Tento model je základním znakem evropského centra pro nadané žáky v Holandsku.

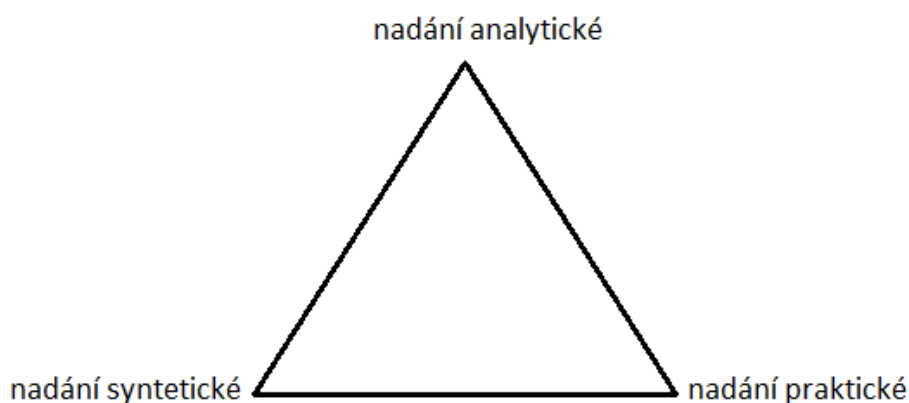

Obr. 3: Mönksův vícefaktorový model nadání (Machů, 2006, s. 10).

Sternbergův „triarchický model nadání“

Sternberg nesouhlasí s objektivností měření IQ pomocí inteligenčních testů. Zdůrazňuje, že testy IQ nemůžou zhodnotit všechny složky inteligence. Podle své teorie inteligence rozlišuje tři druhy nadání: analytickou, syntetickou a praktickou složku. Analytické nadání spočívá v rozboru problémů a v porozumění jeho částem. Jedinci s tímto nadáním bývají úspěšní v inteligenčních testech. Syntetické nadání bývá u osob, které se zvládají adaptovat na nové situace. Nemusí být úspěšní v IQ testech, protože hledají v zadání hlubší souvislosti.

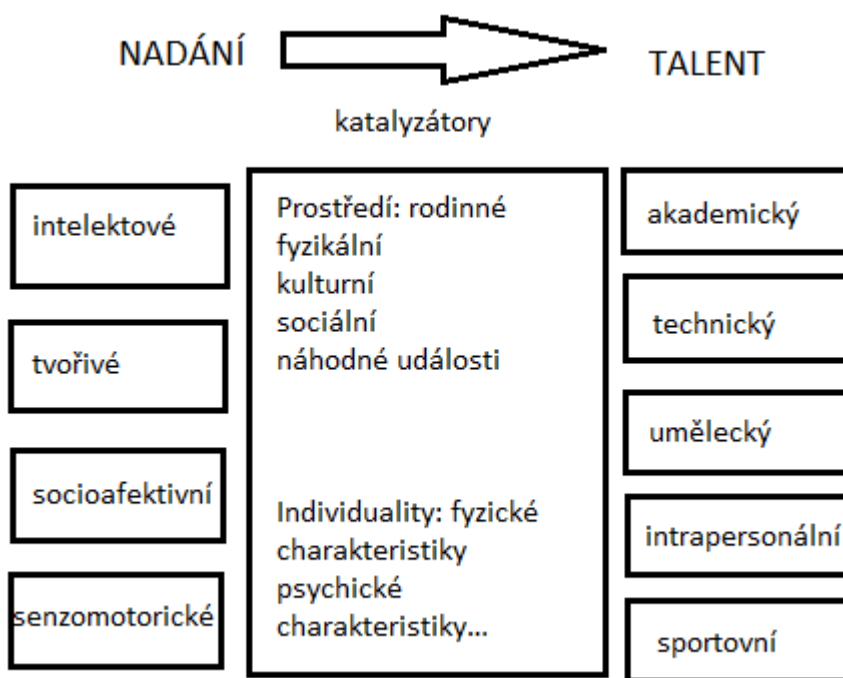
Praktické nadání převádí analytické nebo syntetické schopnosti do praxe. Důležité je dosáhnout vyváženosti těchto tří složek k dosažení úspěchu. Machů (2006)

Obr. 4: Sternbergův triarchický model nadání (Sejvalová, 2004, s. 14).

Gagného „diferencovaný model nadání a talentu“

Machů, Kočvarová a kol. (2013) uvádí, že Gagné rozlišuje čtyři skupiny obecného nadání: intelektové, tvořivé, socioafektivní a senzomotorické. Mezi nadání a talent umístil komplex katalyzátorů (prostředí, individuality), které mohou ovlivnit kladně či záporně projevy talentu.

Obr. 4: Gagného diferencovaný model nadání a talentu (Machů, 2006, s. 12).

Psychosociální model Tannenbauma

Jedna z posledních ukázek modelů nadání, kterou uvádí Machů, Kočvarová a kol. (2013), je psychosociální model podle Tannenbauma. Tento autor vycházel ze své definice nadání, ve které rozlišuje jedince, kteří tvoří nové myšlenky a jedince, kteří jsou konzumenty teorií. Ve své modelu uvádí pět faktorů, které ovlivňují výkonovou složku nadání:

Všeobecná schopnost: je ovlivněna obecnou inteligencí, protože právě inteligence se odráží ve všech stupních nadání.

Specifická schopnost: pojednává o výjimečné schopnosti ve výkonu některého z oborů lidské činnosti.

Neintelektové faktory: se zabývají individuálními charakteristikami osobnosti jako například sebevědomí, emocionální a sociální složka a jiné.

Faktor prostředí: ovlivňují sociokulturní podmínky (škola, rodina, přátelé).

Faktor šance: tento faktor pojednává o událostech, které mohou ovlivňovat průběh života nadaného jedince. Autorovým heslem je „být ve správný čas na správném místě“.

Každá z těchto pěti složek je ještě rozdělena na část statickou a dynamickou. Statická část obsahuje vrozené vlohy jedince nebo jeho prostředí, které se prakticky nemění. Dynamická část je založena na vzdělávání a rozvíjení nadaných jedinců.

2.3 Druhy a stupně nadání

V dnešní době je možné se setkat s různými klasifikacemi nadání. Stejně jako na pojem nadání i na druhy a stupně nadání má každý autor jiný systém.

Hříbková (2009) uvádí, že až ve 20. století se začalo uvažovat o různých druzích nadání vzhledem k činnostem a povoláním, které člověk vykonával. V dnešní době se můžeme setkat s různými klasifikacemi nadání.

Autorka dále uvádí dvě klasifikace nadání – horizontální a vertikální. Horizontální klasifikace dělí nadání podle druhu činností, ve kterých se nadání projevuje. Poté mluvíme o nadání výtvarném, hudebním, sportovním, jazykovém nebo třeba matematickém. Každé z těchto nadání je možno dále členit nebo naopak včlenit do obecnější skupiny. Podle vertikální klasifikace rozlišujeme nadání podle stupně aktualizace na latentní (potencionální) a manifestové (aktuální). Manifestní neboli aktuální nadání se projevuje u dětí, které již v určité oblasti podávají výkony nesrovnatelné s jejich vrstevníky. Latentní neboli potencionální nadání se projevuje u dětí, které ještě nepodávají mimořádné výkony, ale mají předpoklady, které jim umožní dosáhnout vyšších výkonů při vhodných podmínkách v budoucnosti. Tento druh nadání se vyskytuje většinou u dětí mladšího školního věku, u nichž se ještě neprojevuje dominantní zájem.

Dočkal (2005) dělí nadání na umělecké, pohybové, intelektové a praktické. Každé z těchto dělení se dále člení na určitější druhy nadání. Pohybové nadání členíme na sportovní a taneční, umělecké nadání dělíme na hudební, výtvarné a literárně-dramatické. Intelektové nadání můžeme rozdělit na jazykové, matematické, vědecké a technické. Praktické nadání dělíme na manuální a sociální. Tyto konkrétnější druhy nadání se v rámci skupin mohou ještě dále členit.

Mönks a Ypenburg (2002) rozdělují projevy nadání do čtyř různých oblastí – oblast duševních schopností, intelektuálních výkonů; oblast tvořivosti a produktivity; oblast umění, výtvarných a muzických umění; sociální oblast, přičemž se míní vůdcovské kvality. Mohou existovat jednotlivé nebo i smíšené formy nadání. Tvořivost bývá považována za důležitý ukazatel pravděpodobného nadání. Z mnoha výzkumů vyplývá, že většina

tvořivých osob je také nadaných. Což samozřejmě nemusí platit naopak, že většina nadaných lidí jsou také tvořiví. Vysoké umělecké nadání se objevuje především ve výtvarném umění a hudbě. Umělecké nadání je velmi závislé na podporujícím a podnětném prostředí. Toto nadání sebou často přináší nutnost trénování a cvičení, které zabírá hodně času a už jedinci nezbývá tolik času na navazování sociálních vztahů. Proto mohou mít takové děti problém s navázáním přátelství nebo komunikací s vrstevníky.

Fořtík a Fořtíková (2007) rozlišují šest druhů akademicky nadaných jedinců. Jedná se o následující kategorie: intelektové schopnosti, kreativní myšlení, vědecké schopnosti, vůdcovství ve společnosti, mechanické (zručné) schopnosti, nadání v krásném umění.

Intelektové schopnosti souvisí s úspěšností ve školním prostředí. Obsahují verbální, početní, prostorové a paměťové schopnosti. Kreativní myšlení umožňuje rozpoznat problém, pružnost myšlení, způsobilost vytvářet myšlenky nebo výsledky a vymýšlet kreativní užití objektů a materiálů. Vědecké schopnosti zahrnují využití algebraických symbolů a čísel. Součástí vědeckých schopností je aritmetické uvažování, zvědavost v přírodě a využívání vědeckých metod. Vůdcovství neboli manažerské schopnosti prezentují schopnost pomáhat ostatním dosahovat vysněných cílů a zkvalitňovat mezilidské vztahy. Tato schopnost je velmi důležitá pro uplatnění ve vedoucích pozicích ve všech profesích. Zručné schopnosti obsahují schopnost manipulace, prostorovou představivost chápání vizuálních vzorů, detailů, podobností a rozdílů.

Jurášková (2003) člení nadání obdobně. Nezmiňuje se o akademickém nadání jako o kategorii, ale používá ho jako druh nadání. Domnívá se, že akademické nadání se projevuje značnými schopnostmi, které se využívají v různých akademických oblastech. Ostatní druhy nadání jsou pro Juráškovou (2003) tvořeny vysokými schopnostmi, nebo výkony člověka.

Nadání můžeme dělit také na základě měření testů inteligence (IQ). Gagné (1998, in Jurášková, 2006) uvádí metricky založený systém ohraničený dle výsledků testů IQ:

- *mírně nadaní – IQ 120 a více*
- *středně nadaní – IQ 135 a více*
- *vysoce nadaní – IQ 145 a více*
- *výjimečně nadaní – IQ 155 a více*
- *extrémně nadaní – IQ 165, celkem (Jurášková, 2006, s. 22)*

Nordby (2002, in Jurášková, 2006) člení intelektově nadané jedince takto:

- *bystrý jedinec – IQ 115 a více*

- *nadaný jedinec – IQ 130 a více*
- *vysoce nadaný jedinec – IQ 145 a více*
- *výjimečně nadaný jedinec – IQ 160 a více*
- *velmi vysoce nadaný jedinec – IQ 175 a více* (Jurášková, 2006, s. 22)

Havigerová (2011) člení nadané jedince podle IQ takto:

- *bystrý jedince – IQ 115 – 130*
- *nadprůměrně nadaný – IQ 130 – 145*
- *vysoce nadaný – IQ 146 – 160*
- *mimořádně nadaný – IQ 160 – 175*
- *velmi vysoce nadaný – IQ 175 – 190*
- *„nevyčísitelně“ nadaný – IQ 190+ (Havigerová, 2011, s. 22)*

V hodnocení stupně nadání existuje velmi zajímavý fenomén. Podle Juráškové (2006) jsou to tzv. *zázračné děti*, které již před desátým rokem života vynikají svými výkony nad úroveň dospělého profesionála. Je to především v oblastech, které jsou přístupné dětem tohoto věku a nevyžadují odbornou znalost, většinou se jedná o oblast hudby nebo sportu. Typickými vlastnostmi pro tyto děti jsou ambice, pragmatismus, velká motivace a nadšení pro danou oblast.

2.4 Charakteristika nadaného jedince

Nadaní žáci mají svá specifika, která je vyčleňují oproti ostatním dětem. Nicméně nesmíme zapomínat, že každý jedinec je originál, a proto i mezi nadanými nalezneme značné individuální rozdíly. Pro přehlednost si uvedeme základní charakteristiku nadaného jedince, na kterou můžeme pohlížet ze dvou protikladných stran. Projevy dětí totiž mohou být kladné i záporné.

Podle Sejvalové (2004) jsou to děti extrémně vyspělé v kterékoliv oblasti učení a výkonu, jsou velmi zvědavé a mají obrovskou chuť dovědět se o všem něco víc. Ve verbálních projevech jsou velmi zdatní a mají širokou slovní zásobu. Většinou mívají dobrou paměť, která jim umožňuje propojovat dříve nabyté vědomosti s novými. Jsou velmi všímaví a baví je se učit nové věci i samostatně. Zvládají i složitější a abstraktní myšlení. Rádi řeší komplexní a náročné úkoly, o své způsoby řešení se chtějí podělit s ostatními. Často mívají spoustu neobvyklých zájmů, koníčků a sbírek. Jsou nadšenými pozorovateli a dokáží se dlouho soustředit, pokud je něco zaujme. V kolektivu můžeme

pozorovat, že nadaní jsou rádi ve vedení, mohou být přirozenou autoritou. Mívají bohatou představivost a fantazii.

V negativním ohledu se podle Fořtíka a Fořtíkové (2007) mohou projevat v odmítání práce nebo pracují nedostatečně precizně. Často neakceptují pomalejší tempo třídy, nebo když za svou práci nevidí jasný pokrok. Neradi pracují ve skupinách a protestují proti rutinním činnostem. Z jejich přirozené zvědavosti plyne i neustálé vyptávání. Příkazy bývají často nepopulární. Nesnesou kritiku své osoby, jsou na ni přecitlivělí, mohou být i agresivní. V případě, že se v hodině nudí, vyrušují. Negativně přijímají neúspěch a nedokonalosti své i spolužáků. Odmítají se podřídít.

Tesař (2006) uvádí charakteristiku nadaného jedince rozdělenou do tří složek – kognitivní, afektivní a psychomotorické.

Do kognitivní charakteristiky řadíme výbornou logickou paměť, která jim pomáhá rychleji a kvalitněji se učit a také méně procvičovat dané učivo. Vidí neobvyklé vztahy a souvislosti a také lépe rozumí abstraktním pojmům než třeba jejich vrstevníci. Obvykle mají velmi rozvinutou slovní zásobu, která jim umožňuje dobré verbální projevy.

Do afektivní charakteristiky řadíme vysokou míru vnitřní motivace, která nadaným umožní jít za svým cílem a vytrvat. Mají svůj osobitý smysl pro humor a neradi se podřizují autoritám. Mívají rozvinutý smysl pro morálku, spravedlnost a fair play. Neradi pracují ve skupinách a podřizují se pravidlům. Kladou na sebe i své spolužáky vysoké požadavky a uvědomují si svou odlišnost.

Do psychomotorické charakteristiky řadíme jemnou a hrubou motoriku. Nadaní žáci často velmi dobře čtou, avšak při psaní mohou mít potíže. Písmo může být neúhledné, proto raději píšou na počítači. Nadané děti často dávají přednost intelektuálním činnostem před pohybem, proto jim může složitější pohybová činnost činit potíže.

Jak uvádí Portešová (2011), nadání se může postupem času rozvíjet. U některých žáků může být zpozorováno již v útlém věku, ale také může být rozpoznáno až v průběhu školní docházky. Dále uvádí, že pokud jsou nadaní žáci ve speciálních třídách pro tyto žáky, měli by být v průběhu vzdělávání znovu identifikováni a pokud již není tento program pro ně vhodný, měly by být přeřazeny do běžné třídy. Naopak pokud se v běžné třídě identifikuje nadaný žák a je možnost ho přeřadit do třídy nadaných, mělo by se tak učinit.

Landau (2007) popisuje nadané dítě jako dítě, které je schopno dávat věci a city do souvislostí. Tuto schopnost může později aplikovat například v umění, vědě a mezilidských vztazích. Další znakem je chuť a pozitivní přístup ke všemu, co nadané dítě

dělá. Takové dítě chce všechno vyzkoušet a často si zachovává tento přístup i při přikázané práci a učení, což mu umožňuje lépe si vše vychutnávat a mít radost ze života. K chuti patří také hravost, schopnost experimentovat, a tak nacházet nové vztahy a dávat věcem nové formy. Tato autorka dále uvádí, že nadané dítě je velmi zvědavé. Chce vše vědět a zjistit, jak co funguje. Dále také citlivě vnímá a otevřeně rozpoznává problémy. Nadané děti často hledají problémy a chtějí je řešit, dávají přednost komplexnosti před jednoduchostí. Tyto děti se také vyznačují dobrou pamětí, která jim umožňuje hbitější, flexibilnější a originálnější myšlení. Mívají schopnost kombinovat věci a vědomosti, které jim pomáhají vytvářet nové struktury. Nadané děti jsou také více samostatné a mají smysl pro humor.

3 Nadání versus talent

Na pojmy nadání a talent mají odborníci různé názory. Někteří autoři tyto pojmy od sebe neodlišují, zatím co jiní autoři v nich vidí pojmy odlišné. Existuje mnoho různých pohledů na stejnou terminologii. V následující kapitole si vysvětlíme, jak pojmy talent a nadání můžeme definovat.

3.1 Rozdíl mezi nadáním a talentem

Dočkal (2005) uvádí, že v hovorovém jazyce se často užívá pojmu nadání a talent jako synonymum, nicméně ve vztahu k všeobecnému nebo intelektovému potenciálu, mluvíme spíše o nadání než o talentu. Jak dále uvádí, někteří anglicky píšící autoři tvrdí, že nadání je spíše u intelektových činností (jazyky, matematika) a talent spíše u neintelektových činností (umění, sport). Ovšem podstata nadání i talentu vyžaduje zapojení obou složek jak intelektové, tak neintelektové, ale také motivace, vůle a dalších vlastností. Proto tohle dělení nemá vědecky zdůvodněné opodstatnění. V některých cizích jazycích nemají rozlišená slova nadání a talent, proto je užitečné používat tyto slova jako synonyma.

Podle Fořtíkové a Fořtíka (2007) neexistuje ucelené rozlišení pojmů nadání a talent. Tyto pojmy lze brát jako synonyma, protože vyjadřují mimořádně rozumově vybaveného jedince.

Jak uvádí Jurášková (2003) někteří autoři pojmy nadání a talent používají jako ekvivalenty, jiní definují nadání jako obecné intelektové předpoklady. Talent je oproti tomu charakterizován jako předpoklad pro jednu nebo pouze několik oblastí.

Mönks a Ypenburg (2002) rozlišují termíny vysoce nadaný a talentovaný jedinec, které se rozděluje podle výsledků IQ testů a výkonu. Vysoce nadaný jedinec je člověk s nejvyšším IQ, kterých asi jen 10 % populace. Talentovaný jedinec dosahuje nižších nadprůměrných hodnot IQ. Dále uvádí, že se objevují i myšlenky, podle kterých jsou za nadání považovány intelektové schopnosti, zatímco o talentu mluvíme ve spojení s oblastí umění, sportu nebo hudby.

Podle Landau (2008) je nadání podstatným rysem talentovaného člověka, které mu umožní převést talent na vyšší úroveň. Nadání lze také charakterizovat jako schopnost vrozenou, kdežto talent je dovednost získaná, která je ovlivněna okolím.

Hříbková (2005) uvádí, že vše závisí na porozumění rozdílnosti potenciálu a jeho vztahu k výkonu. Pokud chceme posuzovat potenciál, musíme výkon jedince porovnat s výkony jeho vrstevníků. Toto porovnání výkonů směřuje k vyjádření o úrovni rozvoje

potencionálu jedince. Autorka si myslí, že posuzování potenciálu (výkon, kvalita, kvantita) může být ovlivněno společenskými, sociokulturními a věkovými faktory. Tyto faktory se mohou v průběhu času změnit a vyvinout. Proto se objevují neurčitosti v porozumění pojmů talent a nadání.

Podobná definice platí i u Geista (2000), v níž má vliv sociokulturní časoprostor. Podle Geista (2000) je nadání chápáno převážně v inteligenční sféře, dá se měřit inteligenčními testy a podle těchto testů se získává inteligenční kvocient, tedy můžeme říct „míra nadání“. Avšak nadání se nedá posuzovat pouze podle IQ. Například děti s nižším IQ, ale větší kreativitou, bývají v běžném životě úspěšnější než inteligenčně nadané děti. Talent tento autor popisuje jako formu nadprůměrného nadání běžného člověka pro konkrétní činnost. Teda oba pojmy chápe podobně.

Machů (2010) uvádí několik názorů, podle kterých můžeme pojmy nadání a talent rozlišovat. První je genetické rozlišení, podle kterého je nadání souhrn vrozených vloh, kdežto talent je jejich následný projev ovlivněn prostředím. Druhé je kvantitativní rozlišení, které popisuje nadání jako rozvinutou schopnost a talent jako vyšší stupeň nadání. Třetí je rozlišení podle druhu činnosti, podle kterého je nadání bráno jako intelektová záležitost a talent je v oblasti sportu, umění a hudby. Čtvrté je rozlišení podle stupně všeobecnosti, které nadání chápe jako určitý „balík“ všeobecných znalostí a talent pouze jak dispozici pro specifickou činnost. Poslední je rozlišení podle úrovně aktualizace, jenž nadání popisuje jako ještě neprojevenou vlastnost s potenciálem k rozvoji, který je potřeba objevit a dále rozvíjet a talent je již objevená dispozice pro konkrétní činnost. Dále tato autorka uvádí, že v zahraničí se začíná upouštět od používání pojmů nadaný a talentovaný a spíše se užívá pojmů více či méně nadaný. Avšak nelze tyto pojmy zcela vypustit.

3.2 Rozdíl mezi nadaným a bystrým dítětem

Stejně jako pojmů nadání a talent se i u pojmů nadané dítě a bystré dítě objevují rozpory v jejich definicích. Je však velmi důležité, aby byly tyto pojmy od sebe odlišeny, hlavně ve školním prostředí, ale i rodiči doma a poskytnout tak pro každé dítě správnou výchovu a vzdělání. Následující tabulka by mohla toto rozlišení ulehčit, přesto identifikaci nadání by měl provádět odborník.

Bystré dítě	Nadané dítě
Zná odpovědi	Klade otázky

Zajímá se	Je mimořádně zvědavé
Má dobré nápady	Má neobvyklé nápady
Odpovídá na otázky	Zajímá se o detaily, rozpracovává, dokončuje
Je vůdcem skupiny	Je samostatné, pracuje samo
Se zájmem naslouchá	Projevuje silné emoce, při tom naslouchá
Lehce se učí	Všechno již ví
Je oblíbené u vrstevníků	Má raději společnost strašich dětí a dospělých
Chápe významy	Samostatně vyvozuje závěry
Vymýšlí úkoly a úspěšně je řeší	Iniciuje projekty
Přijímá úkoly a úspěšně je vykonává	Úkoly přijímá kriticky, dělá jen to, co ho baví
Přesně kopíruje algoritmy úloh	Vytváří nová řešení
Dobře se cítí ve škole	Dobře se cítí při učení
Přijímá informace, vstřebává je	Využívá informace, hledá nové aplikace
Dobře si pamatuje	Kvalitně usuzuje
Je vytrvalé při sledování	Velmi pozorně sleduje
Je spokojené se svým učením a výsledky	Je velmi sebekritické

Tab. 1 Bystré dítě versus mimořádně nadané dítě (Havigerová, Křováčková, 2011, s. 11–12)

Havigerová a Křováčková (2011) dále uvádí, že bystré děti jsou velmi šikovné, dobře se učí, ale stačí jim pouze běžné postupy a formy, které stále používají. Ovšem dětem nadaným tyto postupy nestačí, jelikož neuspokojují jejich potřeby po vědění a poznáním. Proto by pedagogové měli velmi pečlivě rozlišovat mezi těmito žáky, aby každému byl poskytnut individuální přístup. Pokud je zvolen nevyhovující postup, může se z nadaného žáka stát žák průměrný, neprůbojný nebo také žák problémový.

4 Pedagogické přístupy k nadaným dětem

V následující kapitole se budu zabývat identifikací nadaných dětí, jejich problémy a znevýhodněním a také rodinami s nadanými dětmi. Významem identifikace nadaných dětí by mělo být porozumění a poskytnutí individuální péče pro rozvoj jejich nadání a uspokojení jejich výchovných i vzdělávacích potřeb.

4.1 Proces identifikace nadaných dětí

Hříbková (2009) popisuje proces identifikace nadaných dětí jako proces vyhledávání dětí, které svým chováním a svými schopnostmi převyšují své vrstevníky. Pedagogové a psychologové se při identifikaci snaží odhalit latentní talenty, tedy potenciální nadání. Většinou se jedná o děti předškolního nebo mladšího školního věku, kteří ještě nepodávají výjimečné výkony, takže pomocí identifikace je potřeba odhalit toto skryté nadání. Je důležité zajistit možnosti, které podporují a obohacují rozvoj těchto dětí, i když tato identifikace nadání je pouze pravděpodobnostní.

Jurášková (2003) uvádí, že pouze pokud je nadanému dítěti poskytnuta speciální péče a program pro nadané, který mu poskytne rozvoj jeho výchovných a vzdělávacích potřeb, je tato identifikace smysluplná. Autorka dále uvádí, že edukace nadaných dětí je efektivnější, pokud je identifikace nadání provedena již v předškolním věku, ovšem u mladších dětí je identifikace náročnější. Proces identifikace je souhrnná záležitost, která by měla začít již v okolí dítěte. První identifikaci by měli provést rodiče, spolužáci, přátelé a poté by měla identifikace pokračovat u odborníků, jako jsou pedagogové, psychologové nebo organizátoři volného času.

Jak uvádí Laznibatová (2001) lze nadané dítě rozpoznat již od útlého dětství, dle výzkumů jsou tyto děti vyspělejší než jejich vrstevníci. Naučí se dříve sedět, chodit i mluvit.

Havigerová a Křováčková (2011) popisují, že odlišnosti v aktivitě a pozornosti můžeme zpozorovat již mezi kojenci. Někteří rodiče pozorují u svých dětí zvýšenou aktivitu až hyperaktivitu, jsou živé a bystré, vše je zajímá a vše potřebují vidět. Také jsou čilejší a zvědavější, rádi manipulují s věcmi, na nové podněty reagují velmi intenzivně, velkou soustředěnost věnují lidem a věcem. Ve vývoji nadaného dítěte je důležitý okamžik, když začnou mluvit. Jde o souvislou řeč s velmi bohatou slovní zásobou. Určitá část nadaných dětí začne mluvit až kolem roku a půl až dvou let, ovšem již formulují úplné a gramaticky přesné věty.

Při identifikaci nadaného jedince se užívá vývojová škála, která uvádí rozhraní v oblastech rozvoje jazyka, hrubé a jemné motoriky, v porovnání s průměrnou populací. Pokud je vývoj dítěte zrychlený asi o 30 %, jedná se pravděpodobně o nadané dítě.

Vývojové mezníky	Průměrný vývoj (v měsících)	Asi o 30 % zrychlený (v měsících)
Hrubá motorika		
Otáčí se, převrátí se	3	2,1
Samo sedí	7	4,9
Dobře stojí samo	11	7,7
Samo chodí	12,5	8,8
Vyjde schody	18	12,6
Otáčí stránky v knize	18	12,6
Dobře běhá	24	16,8
Skáče na obou nohách	30	21
Jezdí na tříkolce s použitím pedálů	36	25,2
Hází balon	48	33,6
Poskakuje se střídáním nohou	60	42
Jemná motorika		
Hraje si s chrastítkem	3	2,1
Drží předměty palcem a ukazovákem	9	6,3
Spontánně čmárá	13	9,1
Nakreslí postavu se dvěma částmi těla	48	33,6
Nakreslí rozeznatelnou osobu s tělem	60	42
Nakreslí osobu s krkem, rukama, oblečením	72	50,4
Rozvoj jazyka		
Hlasově odliší dva různé zvuky	2,3	1,6
Řekne první slovo	7,9	5,5
Reaguje na jméno	9	6,3
Breptá s intonací	12	8,4
Slovní zásoba 4 – 6 slov	15	10,5
Jména předmětů	17,8	12,5
Slovní zásoba 20 slov	21	14,7

Spontánně kombinuje několik slov	21	14,7
Používá jednoduché věty	24	16,8
Používá osobní zájmena	24	16,8

Tab. 2: Příklady mezníků v oblasti rozvoje hrubé a jemné motoriky (Fořtík, Fořtíková, 2007, s. 23–24)

Jak uvádí Havigerová a Křováčková (2011) nadané děti v předškolním věku vykazují nerovnoměrný rozvoj schopností. Mezi rozumovou oblastí a oblastmi emočními a motoriky se objevuje značný nepoměr. Je užitečné zvážit i možný odklad školní docházky. Rozumově nadané děti se od svých vrstevníků liší v několika oblastech.

Dále popisují, že v oblasti motoriky můžeme pozorovat, že tyto děti se brzo naučí sedět, ložit a chodit. Děti jsou velmi aktivní, občas až hyperaktivní. Již v brzkém věku mají zájem o tužku a kreslení. V období mezi pátým až šestým rokem zvládnou kopírovat obrázky a opisovat slova, ovšem může také dojít na opačný vývoj, a to ke špatné grafomotorice. Nadané děti bývají pohybově všestranné, dobře koordinují své pohyby, jsou velmi odvážné a nic pro ně není překážkou, proto ovládají jízdu na kole, bruslení atd.

Autorky také uvádí, že v oblasti kreativity se u dětí vyskytuje velká fantazie, jsou velmi tvořivé a vynalézavé při nejrůznějších hrách. Často se u nadaných dětí projevuje zvláštní styl humoru, který se vrstevníkům nemusí líbit, a tak je možné, že se potkají s nepochopením. Což také může způsobit potíže se začleněním do kolektivu.

Havigerová a Křováčková (2011) píše, že v oblasti intelektu je možno pozorovat, že nadané děti již brzo projevují zájem o písmena a již ve třech letech ovládají abecedu. Již před nástupem do školy děti většinou umí číst, psát a počítat. Mívají velmi dobrou paměť a mají velký zájem o nové informace. Nadané děti jsou také zvědavé a rádi řeší nové a nesnadné úkoly a dokáží se koncentrovat po dlouhou dobu. Také vykazují zvýšený zájem o knihy (zejména o encyklopedie nebo atlasy), ovšem některé zajímají spíše kalendáře, jízdní řády nebo hádanky. Nadané děti rádi zakládají nejrůznější sbírky již od pěti let a přitahují je nesnadné aktivity.

Autorky se zaměřují také na oblast řečovou, ve které je důležité, že nadané děti začínají mluvit již v brzkém věku. Používají rozmanitou slovní zásobu, rády poslouchají vyprávění ostatních a jsou také schopny příběh dále převyprávět. Dokáží k příběhu klást otázky a chtějí porozumět novým slovům a jejich významu. Řečové dovednosti jsou pro ně stěžejní, dokonce je upřednostňují před činy.

Poslední oblastí, kterou tyto autorky popisují, je oblast sociální. V této oblasti můžeme u nadaných dětí pozorovat určitou přecitlivělost na sociální podněty (pochvalu nebo kritiku). Co se týče myšlení a jednání jsou tyto děti většinou nezávislé, rády využívají své organizační schopnosti, ale zpochybňují některé autority a nemají rády autoritativní komunikaci. Nadané děti mívají kamarády spíše mezi staršími dětmi, protože radši komunikují se staršími dětmi nebo dospělými než s vrstevníky. Rádi vystupují před publikem, jsou cílevědomé a aktivní.

Nadané děti se často v mateřské škole nudí, protože je nebaví dětské hry a neradi se zapojují do aktivit se svými vrstevníky, proto je popis nadaného dítěte jako dokonalé a bezproblémové osobnosti jen mýtus. Tyto děti se často zajímají o oblasti, které pro ně podle dospělých nejsou vhodné.

Období mladšího školního věku popisují Havígerová a Křováčková (2011) jako období, na které se nadané děti velmi těší, protože jsou motivovány k rozvoji svých vědomostí a zjišťování nových znalostí a informací. V oblasti učení a myšlení se nadaní žáci dobře adaptují na nové prostředí. Raději pracují samostatně než ve skupinové práci se spolužáky. Mají sklony k induktivnímu učení a rádi řeší problémové úlohy, které řeší pomocí své fantazie a představivosti. Jejich řeč je plynulá a překypují množstvím vědomostí v různých oblastech. V řešení úkolů jsou perfekcionisté, kteří musí na úkolu pracovat do té doby, než jsou úplně spokojeni. Zvládají samostatně hledat informace a orientovat se v nich. Nadaní žáci pracují individuálním tempem a spíše jim vyhovuje bloková výuka. Rádi své znalosti předvádějí před třídou, ale k mechanickému a paměťovému učení mají odpor.

Autorky dále charakterizují pracovní tempo a zájmy nadaných žáků. Při běžných úkolech jsou s prací rychle hotovy, a tak se stává, že se často nudí. Nadaní bývají často sebekritičtí, často jsou nespokojeni s tempem a výsledky své práce. Často se zajímají o témata, která nejsou vzhledem k jejich věku obvyklá, jako například filozofie, politika aj.

Také v oblasti sociálního a emočního chování jsou nadané děti odlišné od svých vrstevníků. Mají svůj vlastní názor, který bývá obvykle jiný než názor ostatních, často mívají spory s autoritami (rodiči, učiteli), i když se ve společnosti dospělých a starších dětí cítí lépe. Velmi intenzivně chápou věci, které jiní mohou pomíjet, a také vnímají svou odlišnost. Samy sebe posuzují velmi kriticky, negativně na ně působí užívání trestů a dodržování disciplíny.

Jak už jsem uvedla výše, je proces identifikace nadaných dětí souhrnná záležitost, která by nejprve měla probíhat v okolí dítěte. První identifikaci by měli provést rodiče,

spolužáci a přátelé. Poté by identifikaci měl provést odborník jako je pedagog, psycholog nebo organizátor volného času.

Hříbková (2009) uvádí, že v současné době probíhá identifikace nadaných pouze ve vybraných pedagogicko – psychologických poradnách na požádání rodičů nebo pedagogů.

Podle Fořtíkové a Fořtíka (2007) by identifikace nadání neměla být jednorázová záležitost, ale měla by se skládat z několika etap. Problematika přesné identifikace a práce s nadanými dětmi by měla být zařazena do přípravy pedagogů a také je nezbytná i osvěta mezi experty.

Sejvalová (2004) popisuje, že při identifikaci nadaných žáků se používají pedagogické, psychologické a pedagogicko – psychologické metody. Metody měření schopností je možné také rozdělit na objektivní a subjektivní. Při užívání objektivních metod je potřeba přítomnost odborníka a používají se nejrůznější standardizované testy nebo metody. Při subjektivních metodách se především jedná o posuzování osobami, která dítě dobře znají třeba z domova, školy nebo zájmového prostředí. Nadaného žáka posuzují rodiče, sourozenci, pedagogové, spolužáci a přátelé, kteří vycházejí z dlouhodobé interakce dítěte a jeho okolí. Jak tato autorka uvádí, v procesu identifikace nadaného jedince je potřeba používat objektivní i subjektivní metody, protože jen tak zjistí komplexní obraz o nadaném dítěti.

Jurášková (2003) řadí mezi objektivní metody testy inteligence, které patří mezi nejpoužívanější psychologické metody. Testů inteligence je spousta, ale již dlouhou dobu se neřadí mezi jediné identifikace nadání. Nadaným žákům inteligenční testy nezměří přesně jejich IQ, protože hranice inteligenčních testů končí u IQ 130 nebo 140 a to v mnoha případech nestačí.

Podle Fořtíkové a Fořtíka (2007) poměřují standardizované testy výkonu schopnosti a znalosti. K těmto měřením se nejčastěji užívají testy, dotazníky a posuzovací škála. Dalšími testy, které používají psychologové, jsou testy kreativity, které určují tvořivost nadaných dětí. Tyto testy mohou používat i učitelé, ale pouze v upravené podobě. Dále se užívají didaktické testy, které slouží k ověření vědomostí v konkrétní oblasti. Tyto testy jsou velmi využívané, ale neslouží pouze k identifikaci nadaných žáků.

Sejvalová (2004) mezi subjektivní metody řadí nominace skupiny učitelů nebo spolužáků, rodičovská nominace, vlastní navržení, posouzení výsledků konání žáka, zapojení do soutěží, rozbor portfolia, pozorování a školní známky. Nadané dítě hodnotí

osoby, které ho znají jako rodiče či učitelé, ale pro souhrnný pohled je vhodné zapojit i učitele, které žáka neznají.

Vyhledávání a identifikace nadaných je komplikovaným procesem, při němž se využívají psychologické, pedagogicko-psychologické a pedagogické metody.

Podle Hříbkové (2009) patří mezi nejpoužívanější psychologické metody inteligenční testy skupinové a individuální. Dále se užívají motivační dotazníky, posuzovací škály chování, testy kreativity, biografické inventáře, metody rozhovoru, pozorování nebo třeba rozborů dětských produktů. U nás se hodně využívali Stanford – Binetův test inteligence a Wechslerova inteligenční škála pro děti, avšak oba testy vykazují jisté nesnáze. V dnešní době se u nás pracuje, nebo se spíše sbírají zkušenosti s jeho užíváním, s neverbálním inteligenčním testem pro děti ve věku 2,5 až 7 let, jehož autorem je J. Th. Snijders, který je nizozemský autor tohoto originálního diagnostického nástroje inteligence SONR. Test rozpoznává fluidní inteligenci a je nezávislý na verbálních dovednostech dítěte. Mezi další psychologické metody patří testy divergentního myšlení a tvořivosti. U nás je asi nejznámějším divergentním testem Torrancův figurální test tvořivého myšlení, které je ovšem už zastaralý a relativně známý široké veřejnosti. Dalším známým testem divergentního myšlení je Kreatos nebo Urbanův figurový test tvořivosti, který se zaměřuje i na tvořivost v osobní dimenzi, komplexnost pohledu, odvahu riskovat nebo sklon k překonávání překážek tvořivosti. Autorka dále uvádí motivační dotazníky, které slouží k měření motivace k výkonu, emočního stavu podporujícího nebo naopak brzdícího výkon. Dále popisuje motivační rozhovory, posuzovací škály chování, které tvoří psychologové, ale vyplňují učitelé nebo rodiče, kteří jsou s dítětem v pravidelném kontaktu. V Institutu pedagogicko-psychologického poradenství ČR připravili behaviorální škály, které slouží k identifikaci nadaných žáků ve škole, a jsou zpracovány na základě charakteristiky nadaného dítěte. Při identifikaci nadaných dětí se také užívá metoda pozorování chování dítěte. Pozorují se pouze projevy chování, které se liší od vzájemného působení běžného dítěte a jeho okolí. Tyto projevy pak mohou naznačit a poodhalit potenciál dítěte k vyššímu výkonu v budoucnosti. Při pozorování je důležité pozorovat dítě v jeho přirozeném prostředí a při standardních situacích.

Hříbková (2009) řadí mezi pedagogicko – psychologické metody rozbor portfolia. Tato metoda je v současné době velmi užívaná. Jedná se o analýzu uspořádaného souboru prací, které nadané dítě vytvořilo v určitém období. Tento rozbor umožňuje uplatnit pedagogické i psychologické hledisko. Důležitá metoda je pozorování žáka v prostředí školy a při učení, která má především zjistit poznávací strategie, kognitivní a učební styly.

Při metodě pozorování je také důležitý rozhovor s dítětem, a to hned při řešení úkolu nebo hned po jeho dokončení.

Jak uvádí Hříbková (2009) jsou pedagogické metody složkou četnějšího celku identifikačních a výběrových metod, které se používají při procesu identifikace starších nadaných dětí. Mezi tyto metody řadíme doporučení učitele, které patří mezi nejstarší metody, posuzovací škály, které posuzují širší charakteristiky, chování žáka, které se posuzuje při vyučování i mimo něj, pozorování a didaktické testy, které umožňují porovnávat výsledky v různých předmětech, třídách nebo školách, školní známky, které jsou subjektivním hodnocením učitele a nadané děti nemají jen dobré známky, výsledky ze soutěží, ze kterého můžeme poznat oblast zájmu žáka, analýza produktů činností dětí, a výsledky sociometrického šetření.

4.2 Znevýhodnění nebo problémy nadaných dětí

Landau (2007) popisuje nadané děti jako osobu, která v určité oblasti vyniká, ale v jiné oblasti může mít naopak problémy, nedostatky nebo nějaké negativní projevy. Pokud jsou tyto děti svým prostředím přijaty, jaké jsou, nemělo by být jejich nadání problémem, protože nadané dítě neznamena problémové dítě.

Fořtík a Fořtíková (2007) uvádí problémy, které nadané děti musí občas řešit. Jeden z nejdůležitějších je jejich nerovnoměrný vývoj. Jemná motorika mnohdy zaostává za rozumovými schopnostmi dítěte, často se tato problematika projevuje při vstupu do školy. Děti většinou ví, co a jak mají dělat, ale jejich pohybové schopnosti jim to neumožňují, což může vést k intenzivní frustraci dítěte. U nadaných dětí se také můžeme setkat s perfekcionismem, který pramení z jejich schopnosti vidět ideální výsledky společně s emocionální intenzitou, které je vedou k přehnaným a nerealistickým očekáváním od sebe samých.

Mezi další problémy řadí Sejvalová (2004) interpersonální vztahy. Nadané děti se nejlépe cítí v kolektivu jim podobném, protože běžné děti je občas nechápou a nerozumí jim. Proto nadané děti mnohdy raději tráví čas s dospělými nebo staršími dětmi. Tyto děti neradi riskují, protože si dokáží vyvodit řešení problému a odvodit si i problémy následující. Ovšem tato nechuť riskovat může dítě dovést až k nečinnosti a nižší výkonosti. Důležitým faktorem je vztah mezi rodinou nadaného dítěte a školou, protože by si všichni měli uvědomit jeho odlišnost od vrstevníků. V některých rodinách dochází ke stálému porovnávání a kritickému hodnocení dítěte s ostatními. Problémem může být i špatné

umístění dítěte v systému vzdělávání. Nadané dítě se tam může cítit nedocenené a moc rychlé oproti ostatním, což může vést k depresím a pocitu bezvýhodnosti.

Jak uvádí Hříbková (2005), mohou mít nadané děti problémy s učením při přecházení na vyšší stupeň školy. Důvodem bývá hlavně to, že se nenačili se učit, protože na základní škole zvládali všechno učivo bez učení a přípravy. Nadané děti také mohou být velmi přecitlivělé na kritiku jejich osoby. Většinou tento problém nastává, když má dítě ambiciózní rodiče, kteří od něj očekávají jen excelentní výsledky a úspěchy. Proto se neúspěch může projevat až hysterickými záchvaty pláče. Nadané děti mívají také problémy v sociálních vztazích. Nadané dítě bývá ve třídě buď izolované, a to v případě, když má nízké sebevědomí, nebo má dominantní pozici.

Landau (2007) píše, že nadání dítěte může způsobit problém, když ho jeho výsledky a úspěch odloučí od jeho přátel. Poté se může stát, že se raději zařadí mezi průměrné děti, než aby dále rozvíjelo svoje nadání. Tento jev bývá spíše u děvčat než u kluků. Další rozpor může vzniknout, když se má dítě rozhodnout, jestli bude dále rozvíjet svůj talent nebo se z něj stane průměrné dítě, u kterého se však může stát, že také nenajde kamarády.

Dočkal (2005) uvádí, že nadané děti neumějí prohrávat. Když se stane, že prohrají, mívají záchvaty vzteku. Tyto děti musí mít vždy pravdu a být ve všem ti nejlepší, když nejsou, neumí to pochopit, protože přece oni jsou stále ve všem ti nejlepší. Požadují velkou pozornost a chtějí být středem pozornosti, pokud nejsou, nudí se. Nadané děti často přemýšlí o věcech, které by je v jejich věku ještě zajímat neměly. Například přemýšlí o smyslu života a na tohle téma kladou dospělým komplikované otázky. Touží po poznání všeho o původu člověka, o smrti a o tom, co čeká po smrti. Tato témata mohou vést až k existenciálním depresím nebo myšlenkám, že život vlastně nemá význam, což může mladého člověka dohnat až k sebevražedným myšlenkám nebo činům. Nadané děti se také zajímají o pravěká zvířata (například dinosaury) nebo astronomii, protože tyto oblasti zájmu vedou děti pomocí otázek na to, odkud vlastně pocházíme. Dále mohou mít problém s domácími úkoly, který se nejčastěji objevuje na prvním stupni. Nadané děti pokládají psaní úkolů za ztrátu času, protože raději by ten čas využily k učení se něčemu novému, a tak se stává, že zadané úkoly neplní.

4.3 Specifické vývojové poruchy učení a Aspergerův syndrom

U nadaných dětí je možné se setkat se specifickými poruchami učení. Ty však dnes už nejsou výjimkou ani v běžné populaci, celkem jimi trpí zhruba 4 % celé populace. Podle

Zelinkové (2015) znamená předpona dys – rozpor nebo deformaci, další část slova je název problematické oblasti. Mezi specifické poruchy učení patří například dyslexie, dysgrafie, dysortografie, dyspraxie nebo dyskalkulie.

Dysgrafie neboli specifická porucha psaní je porucha, při níž je zasažena grafická podoba písma, jeho čitelnost a také úprava. Nadané děti mohou mít problém s písmem a s jeho úhledností. Raději píšou tiskacími než psacími písmeny a nechápou, proč se musí učit dvě podoby písma.

Dyslexie neboli specifická porucha čtení je porucha, která se projevuje zdlouhavým a únavným čtením. Může docházet k záměně zrcadlově stejných písmen a pořadí písmen ve slabikách či větách. Tato porucha se však dá napravit a úspěšnost je kolem 80 %.

Dyskalkulie neboli specifická porucha počítání, při které je narušena schopnost naučit se základní početní dovednosti (například zpracovávání čísel, matematické dovednosti a uvažování).

Dysortografie je porucha, při které si žák neuvědomuje gramatická pravidla.

Dyspraxie je specifická porucha, která zasahuje do motorického systému a pohybových aktivit.

Portešová (2011) popisuje děti s tzv. dvojí výjimečností. Jde o děti, které jsou mimořádně nadané a trpí nějakou formou znevýhodnění. Identifikace takových dětí je velmi náročná a učitelé je mají spíše za průměrné. Nejčastěji jsou nadané děti se specifickými vývojovými poruchami, poruchami chování ADHD, ADD nebo s Aspergerovým syndromem.

Šimoník a Vítková (2008) popisují jedince s Aspergerovým syndromem jako osoby, které mají narušené sociální chování, komunikaci a mají stereotypní projevy a zájmy. Tento syndrom se řadí mezi autistické poruchy. U jedince s autistickými projevy často dochází k mentální retardaci nebo může mít průměrnou až nadprůměrnou inteligenci. Pro děti s Aspergerovým syndromem je typický disharmonický vývoj osobnosti a také poruchy v oblasti komunikace, sociální interakce a pohybová neobratnost. Osoby s tímto syndromem raději pracují samostatně a s okolím komunikují neobvyklým způsobem. Detailně se vyjadřují a chtějí komunikovat jen o předmětu, který zajímá je. Těžko se začleňují do kolektivu, protože jsou velmi pravdomluvní, sociálně naivní a nechápou vtip nebo ironii. Děti s tímto syndromem jsou většinou nepochopeni svým okolím a vrstevníky.

Podle Atwooda (2005) bývá tento syndrom rozpoznán až v pozdějším věku. Rysy Aspergerova syndromu jsou egocentrismus, dále chování, které nám může připadat

zvláštní, jako například studují telefonní seznamy, kalendáře nebo jízdní řády. Avšak projevy tohoto syndromu nejsou tak zřejmé jako u autismu.

4.4 Rodinné problémy a specifika rodin s nadanými dětmi

Podle Laznibatové (2001) jsou to právě rodiče, kteří jako první mohou zpozorovat, že je jejich dítě nadané. Někteří rodiče však mohou tento vývoj záměrně brzdit, protože nechtějí mít dítě, které se odlišuje od ostatních. Bojí se reakce okolí a také toho, že seberou dítěti jeho bezstarostné dětství. Protože stále přetrvávají představy, že člověk se má přizpůsobit svému okolí a ničím se neodlišovat.

Dočkal (2005) popisuje první výzkumy, které se týkaly rodinného prostředí nadaných dětí. Tyto výzkumy se prováděly již v 70. letech minulého století. Bylo prokázáno, že prostředí může výrazně utlumit nebo podpořit vývoj nadaného dítěte. Je prokázáno, že vzdělání rodičů má dopad na výsledky žáka ve škole. Více jak 60 % rodičů nadaných dětí má vysokoškolské vzdělání. Nadané dítě se většinou rodí jako první dítě starším rodičům, kteří jsou vysokoškolsky vzdělání. Panuje zde emocionální jistota a rodiče komunikují s dětmi o všem otevřeně. Někteří rodiče však mohou mít s výchovou nadaného dítěte problémy, zvláště jejich chování, které liší od ostatních, vyvolává určité obavy. Rodiče mohou pociťovat obavy ohledně kompetence k jejich výchově, což může směřovat až k rezignaci. Zvláště nevyrovnanost rozumového a emocionálního vývoje nadaného dítěte rodiče stresuje. Což může vést i k potížím u dítěte, protože si myslí, že nesplňuje jejich očekávání. Někteří rodiče oproti tomu si své dítě idealizují a pokládají ho za výjimečně nadané, i když to tak ve skutečnosti být nemusí. Trvají na označení „nadaný“, což může vést ke špatné sociální adaptaci dítěte ve společnosti. Důležitá je pro každé dítě úplná a fungující rodina, kde na výchově podílí oba rodiče. Nejdůležitější je však klima rodiny a výchovné postupy, které výrazně ovlivňují a napomáhají výchově nadaného jedince.

Jak uvádí Landau (2007) jsou rodiče důležitým, a hlavně prvním vzorem svých dětí. Odborníci poukazují na fakt, že rodičům u dětí vadí právě ty vlastnosti, které mají oni sami. Je proto důležité rodiče upozornit, že jejich chování se podílí na formování osobnosti jejich potomka.

Forťtík a Forťtíková (2007) popisují výchovné postupy, které by měly v souladu s potřebami dítěte, napomáhat k rozvoji jeho potenciálních možností a posilovat slabá místa. Rodiče nadaných dětí mají možnost spolupracovat s učiteli, organizátory volného času, pracovníky poradenských center nebo navštěvovat různé skupiny či kluby

pro nadané. V takové skupině nebo klubu si rodiče často oddechnou, protože vidí, že problémy nemají jen oni a mohou těžit ze zkušeností ostatních a radit se s nimi.

Podle Landau (2007) jsou rodiče prvním a také nejdůležitějším učitelem a vychovatelem svého dítěte a měli by se podle toho chovat. Rodiče jsou příkladem pro své dítě, které je dříve či později začne napodobovat.

Campbell (2001) popisuje, jak velký mají rodiče vliv na své dítě. Rodiče pomáhají formulovat jeho postoje, způsoby chování a také mohou stupňovat jeho motivaci. Pokud chtějí rodiče podporovat rozvoj talentu u svého dítěte, měli by respektovat pár zásad. Milovat své dítě a dávat mu svou lásku najevo, aby bralo rodiče jako oporu, na kterou se mohou spolehnout. Chválit a uznávat své dítě, aby vědělo, že se mu něco podařilo. Také by si rodiče měli vymezit dostatek času na své dítě, aby mu mohli vytvořit dobré podmínky k učení, rozvoji nadání a zájmů. Dále by měli pomoc dítěti najít vhodné koníčky, protože tím pomohou poznávat dítěti nová místa, činnosti a oblasti zájmu. V mladším věku je dobré, když dítě navštěvuje více různých druhů kroužků, protože si tak rozšiřuje obzory a seznamuje s nejrůznějšími lidmi, a až v pozdějším věku si většinou vybírají oblast, které se budou věnovat nadále. Měli by dovolit dítěti se spolupodílet na rozhodování, ale také nést zodpovědnost za svá rozhodnutí. Podílet se s dětmi na hodnocení činností, protože nadané děti mohou být citlivé na kritiku své osoby. U nadaných dětí je dobré nechat je zhodnotit svůj výkon a popsat třeba své chyby. Měli by se tak naučit, že kritika nemusí být jen špatná, ale že z ní mohou poučit a že jim může pomoci v rozvoji jejich osobnosti. Je také důležité komunikovat s dětmi a při zákazech a příkazech jim vždy vysvětlit váš úmysl, protože děti mohou na autoritativní styl výchovy reagovat útokem nebo uzavřením se do sebe. Je třeba s nimi mluvit a naslouchat jim, a ne je jen kárat a radit jim. Což vyžaduje ze strany rodičů velkou trpělivost. Na začátku je třeba stanovit hranice a pravidla, kterými se dítě musí řídit, ale musí se vymyslet tak, aby nesvazovaly aktivitu dítěte a dávaly mu určitou volnost. Rodiče by měli podporovat zvědavost svého dítěte, a proto by měli odpovídat na všechny jeho otázky a také je příhodné koupit dítěti například encyklopedie, aby si některé informace mohlo vyhledat samo. Podstatné je zajímat se o jeho plány ohledně profese, protože bychom mu měli vysvětlit, jak je důležité dostatečné vzdělání, úsilí a motivace, které je třeba vynaložit k dosažení svého cíle.

Jak uvádí Dočkal (2005) rodiče by neměli stále stavět nadané dítě do středu svého zájmu, neměli by si na něm kompenzovat třeba své neúspěchy nebo nespokojenosti s úrovní dosaženého vzdělání nebo plnit přes něj své sny a přání, pokud to není zároveň i jejich snem. Rodiče občas vyvíjí na dítě neúměrný tlak a mají na něj nespelnitelné nároky.

Dítě je tak vystaveno zbytečnému stresu. Nejhorší jsou rodiny, kde se rodiče o dítě nestarají nebo o něj nejeví uspokojivý zájem. Tyto děti však nebývají pouze ze sociálně slabších rodin, ale často jsou to právě děti vysoce zaměstnaných rodičů, kteří nemají dostatek času a jen kupují svému dítěti drahé dárky a nechávají ho opětovaně doma samotné.

5 Volný čas

V této kapitole se budeme zabývat pojmy volný čas a zájmová činnost, funkcí a obsahem volného času a také institucemi pro volný čas nadaných dětí.

5.1 Pojmy volný čas

Pávková a kol. (2008) popisuje volný čas jako čas, kdy se lidé mohou věnovat aktivitám, které mají rádi, baví je a přináší jim radost a relaxaci. Současné děti mívají přemíru volného času, a proto by se společnost měla zajímat, co děti ve svém volném čase dělají a jak ho tráví. I ve volném čase bychom měli děti vychovávat, hlavně v nich vytvářet kladný vztah k jejich zájmům a pomáhat jim využívat a formovat volný čas a sociální vztahy. Tato výchova má velký preventivní význam vzhledem k sociálně patologickým jevům. Pojem volný čas obsahuje odpočinek, rekreaci, zábavu, zájmové činnosti, zájmové vzdělávání a dobrovolná společensky prospěšná činnost. Pro volný čas je také důležité, kde a s kým jej trávíte, někdo je spíše samotář a jiní dávají přednost větší společnosti. Na tom, jak děti tráví svůj volný čas, se výrazně podílí rodina. První setkání s využitím volného času děti získávají právě v rodině, snaží se napodobovat jejich aktivity a životní styl, tedy i trávení volného času. Na podobě volného času se podílí i škola, různá střediska pro volný čas, sdružení volného času pro děti a mládež, přátelé ale i nejrůznější média. Volný čas je ovlivňován věkem dítěte, jeho mentální a sociální vyspělostí a také rodinnou výchovou. Volný čas ovšem může být i problém, protože ne všichni lidé na něj mají dostatek času, neumí ho správně využívat a nudí se, nebo nemá dobré finanční zabezpečení, aby si mohl dovolit zrealizovat své volnočasové plány. Může se také stát, že dítě nenajde nikoho, kdo by sdílel jeho zájem, a sám do toho nepůjde nebo nemá dostatek vhodných příležitostí.

„Volný čas je čas, kdy člověk nevykonává činnosti pod tlakem závazků, jež vyplývají z jeho sociálních rolí, zvláště z dělby práce a nutnosti zachovat a rozvíjet svůj život. Někdy se vymezuje jako čas, který zbývá po plnění pracovních i nepracovních povinností. Přesněji a úplněji je však jeho charakteristika jako činnosti, do níž člověk vstupuje s očekáváními, účastní se jí na základě svého svobodného rozhodnutí, a která mu přináší příjemné zážitky a uspokojení.“ (Hofbauer, 2004, s. 13)

„Volný čas je prostorem, který je naplňován aktivitami na základě svobodného rozhodování, činnostmi volenými na základě individuálních potřeb, hodnot a zájmů. Pro volný čas je příznačná možnost individuální strukturace vlastní disponibilní doby, tj. možnost pružného časového režimu“ (Knotová, 2011, s. 32)

„Volný čas je částí lidského života mimo čas pracovní (návštěva školy a pracovní proces) a tzv. čas vázaný, který zahrnuje biologické potřeby člověka (spánek, jídlo, osobní hygienu), chod rodiny, provoz domácnosti, péči o děti, dojíždění za prací a další nutné mimopracovní povinnosti. Volný čas je dobou, kterou má po splnění těchto potřeb a povinností člověk k dispozici pro činnosti seburčující a sebevytvářející“ (Hájek, Hofbauer, Pávková, 2011, s. 10)

Dále tito autoři uvádí, že volný čas v současné době zvyšuje individuální a společenský rozsah i dosah. Tyto změny se dějí v důsledku demografického, hospodářského a kulturního rozvoje společnosti. Možnosti volného času se rozšiřují a pronikají do různých oblastí života všech lidí. Účastníci mají větší zájem o aktivity, protože jsou dynamičtější a jejich obsah i rozsah se obohacuje a diferencuje.

Veselá (1997) popisuje volný čas jako něco co určuje životní způsob. Jeho užívání je podmíněno přírodními a společenskými podmínkami, sociálními poměry a možnostmi. Je proto důležité ovlivňovat volný čas dětí.

5.2 Funkce a obsah volného času

Pávková a kol. (2008) popisuje, že všechny zařízení a instituce pro volný čas dětí by měli plnit výchovně vzdělávací, zdravotní, sociální a preventivní funkci. Největší důraz bychom měli klást na výchovně vzdělávací funkci. Pomocí nejrůznějších aktivit se děti motivují ke vhodnému trávení volného času, k rozvoji kognitivních procesů a k získávání nových znalostí a dovedností. Tyto činnosti by měli přinášet pocity uspokojení, možnost seberealizace a také sebehodnocení.

Zdravotní funkci naplníme řízením ke zdravému životnímu stylu, které zahrnuje střídání činností nejrůznější povahy a také pohyb na vzduchu. Ve volném čase je důležité se věnovat pohybovým, tělovýchovným a sportovním aktivitám, které přispívají ke zdraví dítěte a jsou vhodnou kompenzací k dlouhému sezení ve škole. Některé instituce mohou směřovat děti ke vhodné životosprávě, upevňování hygienických návyků a k dodržování zásad bezpečnosti. Aby se docílilo správnému vývoji i duševního zdraví měli by činnosti probíhat v příjemném prostředí, uspokojovat, a hlavně bavit děti.

Sociální funkcí rozumíme vyrovnávání odlišností mezi různými sociálními typy dětí, kterým se snaží volnočasové instituce pomáhat rozvíjet žádoucí sociální vztahy, i když pochází z méně podnětného nebo třeba konfliktního prostředí. Různé typy zařízení pro volný čas naplňují sociální funkci rozdílným způsobem a v odlišné míře. Složkami

sociální funkce jsou i nácviky dorozumívacích dovedností, rozvíjení sociálních kompetencí a seznámení se s pravidly společenského chování.

Preventivní funkce zabezpečuje prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže jako je například drogová závislost, kouření, alkoholismus, kriminalita, záškoláctví, šikana a další. Prevenci můžeme rozdělit na tři roviny – primární, sekundární a terciální. Primární prevence je určena všem, především části populace, která není kriminálně riziková. Sekundární prevence se zaměřuje na osoby kriminálně rizikové, u kterých je vyšší pravděpodobnost, že spáchají nějaký přečin nebo na osoby, u kterých je zvýšená pravděpodobnost, že se mohou stát jejich obětí. Terciální prevence usiluje o léčení nebo o zabránění recidivy u osob, které již nějaký přečin spáchaly.

Obsah volného času charakterizuje Pávková a kol. (2008) jako oddechové, rekreační, zájmové a veřejně užitečné činnosti, které jsou dobrovolné. Poté jsou sebeobslužné činnosti a příprava na výuku, které můžeme popsat jako povinné. Účelem oddechových aktivit je obnovit psychické a fyzické síly, proto by se mělo jednat o činnosti nenáročné, které vyrovnají předchozí úsilí. Do oddechových činností řadíme relaxaci, poslech hudby, četbu, sběratelství, procházku nebo manuální práci. Tyto činnosti se nejčastěji zařazují po obědě, ale lze je uskutečnit podle potřeby kdykoliv během dne. Rekreační činnosti by měli sloužit k odreagování a odstranění únavy. Vhodně zvolené aktivity mohou pomoci vyrovnat rozdíly mezi psychickou a fyzickou námahou. Mezi takové aktivity řadíme sportovní a turistické činnosti, které přispívají ke správnému vývoji dítěte. Nejdůležitější činností ve volném čase jsou zájmové aktivity, které vedou k rozvoji a pěstování zájmů a tím pomáhají utvářet životní styl a podporují duševní rovnováhu. Zájmové činnosti můžeme rozdělit na společenskovední, přírodovědné, pracovní – technické, tělovýchovné, sportovní a estetickovýchovné. Ideálem je vychovávat jedince, kteří mají mnohostranně rozvinuté zájmy a jeden specializovaný celoživotní zájem. Volnočasová činnost přispívá ke zkvalitnění pracovních výkonů, protože tělesně a duševně zdravý a zdatný jedinec je výkonnější v práci. Mezi veřejně prospěšné činnosti řadíme dobrovolné práce k užítku ostatních lidí, ať se jedná o nemocné, staré, handicapované nebo sociálně slabé, dále pak ochrana životního prostředí a kulturní a osvětová činnost. Tyto činnosti se podílí na formování pozitivních povahových vlastností a žádoucích sociálních vztahů.

Sebeobslužné aktivity napomáhají dítěti v péči o vlastní osobu, vedou ho k samostatnosti, ke správnému společenskému chování a také ke schopnosti se pohybovat v sociálním prostředí. Důležitými podmínkami úspěchu je pravidelnost, denní režim,

důslednost, vytrvalost a trpělivost. Příprava na výuku v sobě zahrnuje splnění všech školních povinností, jako jsou například domácí úlohy. Se zájmovou činností můžeme spojovat i rozšiřování a prohlubování vědomostí a dovedností nebo didaktické hry. Způsoby práce by se měly odlišovat od vyučování, a hlavně by měli být zajímavé a zábavné.

5.3 Instituce pro volný čas nadaných dětí

Dočkal (2005) uvádí, že zájmová činnost je důležitý komponent při rozvoji a prohlubování nadání a také je to vhodný způsob trávení volného času nadaného dítěte. V následující kapitole si popíšeme některé aktivity a organizace, které se věnují nadaným dětem v našem státě. Avšak nezajišťují pouze volnočasové aktivity a nejsou určeny jen nadaným dětem.

Mensa je mezinárodní nezisková organizace, která sdružuje nadprůměrně inteligentní lidi bez rozdílu rasy a vyznání, jak popisuje Dočkal (2005). Cílem organizace Mensa je využít inteligenci ve prospěch společnosti. Funkcí Mensy je vytvoření intelektuálního a sociálního prostředí pro své členy, umožňovat jim dobrovolnou seberealizaci a podporovat jejich vzájemnou komunikaci. Základem je nadnárodní organizace Mensa International, která pod sebou sdružuje národní pobočky. V současné době existují pobočky ve více než sto zemích světa a sdružují kolem sta tisíce členů. Mezi tyto pobočky patří i Mensa České republiky, která se řadí mezi deset nejsilnějších a má pod sebou kolem 1100 až 2000 členů. Sídlo české pobočky je v Praze, ale vyvíjejí činnosti po celém území státu. Člen organizace musí splňovat dvě podmínky - dosáhnout věku 14 let a mít IQ 130 v inteligenčním testu schváleném Mensou. Mensa se zaměřuje i na volný čas, který mohou členové strávit na přednáškách, setkáních, místních nebo mezinárodních akcích, a především nabízí zájmové skupiny nejrůznějšího zaměření. Další činnosti Mensy jsou vydávání časopisů a pravidelné testování IQ. Velká pozornost se věnuje podpoře a rozvíjení nadání u dětí a mládeže, která zahrnuje pořádání akcí pro tuto věkovou skupinu, a hlavně dlouholetou systematickou péčí o ni. Pod Mensu České republiky spadá i Dětská mensa, která je určena dětem od 9 do 15 let. Dětská mensa organizuje během roku nejrůznější činnosti, projektovou činnost, zájmové skupiny, setkání, akce, hry a soutěže, letní tábory pro děti a pomáhá vytvářet kluby pro nadané děti. Napomáhá školám zakládat herní kluby při škole a různých vzdělávacích i volnočasových institucí. Tvoří a vydává knihy s kvízy, hádankami, hlavolamy a pracovní listy a podklady pro práci s nadanými ve škole.

Společnost pro talent a nadání je českou pobočkou mezinárodní neziskové společnosti European Council for High Ability – ECHA jak popisuje Dočkal (2005). Tato společnost vznikla roku 1986 a objektem jejího zájmu jsou nadané děti. Společnost má za cíl posílit možnosti tvoření informačních sítí a chtějí fungovat jako komunikační síť, usnadňují výměnu informací mezi vědci, psychology, pedagogy a studenty z České republiky i ze zahraničí, ale také mezi rodiči navzájem, kteří pořádají několikrát ročně setkání, kde si vyměňují své zkušenosti a rady ohledně nadaných dětí. Společnost ECHA se snaží na setkáních předávat své poznatky z mezinárodních konferencí, seminářů, kurzů, publikační činnosti, vzdělávání pedagogů a psychologů, které pořádá pro usnadnění práci s nadanými dětmi, odborné i laické veřejnosti. Také pořádá setkání klubu rodičů nadaných dětí. Činnosti této společnosti pochází především z nutností školské veřejnosti a závisí na aktualizovaných odborných znalostech, na spolupráci s významnými zahraničními odborníky a na dlouholeté praxi s nadanými dětmi. Společnost pro talent a nadání poskytuje pomoc nebo radu při řešení problémů, které se týkají výchovy a vzdělávání nadaných, nebo vzdělávají v této problematice a obracejí na ně jak rodiče, tak i pedagogové a psychologové.

Zlatý oříšek je soutěž, která se zaměřuje na nadané děti a koná se již od roku 1998. Soutěž se realizuje za spolupráce s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstvem kultury. Soutěže Zlatý oříšek se mohou zúčastnit všechny nadané děti ve věku od 6 do 14 let v nejrůznějších oblastech, které často nemají vlastní soutěže. Zlatý oříšek má za cíl motivovat nadané děti k činnosti a napomáhat rozvíjet jejich nadání a představit široké veřejnosti šikovné a talentované děti, které si uznání zaslouží. Pomocí tohoto projektu se vyhledávají mimořádně nadané děti. Přihlášku do soutěže může dítě poslat samo nebo ho mohou přihlásit jeho nejbližší třeba rodiče, kamarádi, učitelé nebo trenéři. Přihlásit se do projektu nemusí jen jednotlivci, ale i skupiny, oddíly nebo soubory. Z přihlášených vybereme odborná porota složená z členů odborné komise, zástupců ministerstev kultury a školství, medií a sponzorů. Pro hodnocení jsou nejdůležitější dokazatelné výsledky vědomostí, dovedností a úspěchů dítěte. Zlatý oříšek každoročně vyhrává deset nejúspěšnějších dětí z celé České republiky, které byly mimořádně v kterékoliv oblasti. Vyhlášení výsledků soutěže tradičně vysílá Česká televize a Český rozhlas na Nový rok.

Institut dětí a mládeže je odborným zařízením Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, který má za úkol státní podporu a ochranu dětí a mládeže, jak popisuje Sejvalová (2004). Institut se zaměřuje na výchovu dětí a mládeže ve volném čase,

na zájmovou činnost a na činnosti školských zařízení v této oblasti. Snaží se koordinovat a metodicky podporovat práci s dětmi a vzdělání pedagogických pracovníků. Snaží se poskytovat poradenské činnosti a svou pomoc nabízí zejména pracovníkům ve volnočasových střediscích, školním klubům a družinám, neziskovým organizacím, krajským úřadům a zahraničním partnerům. Institut také pořádá každoroční soutěže a přehlídky, některé jsou i celostátní. U nás jsou tyto aktivity typickou a tradiční podobou práce s nadanými dětmi. Většina soutěží probíhá zábavnou formou a umožňuje nadaným dětem poměřit své vědomosti a dovednosti s dětmi z různých škol. Mohou si zopakovat a procvičit naučenou látku v jiné podobě než ve škole a potkat se s dětmi, které mají podobně zájmy jako oni. Soutěže bývají sportovní, umělecké a předmětové, ale také se soutěží v oblastech speciálního školství. Institut pořádá řadu dalších soutěží jako například matematického klokana, biologickou olympiádu, soutěže uměleckých škol, Braillovský klíč, přehlídky recitátorů, výtvarné projekty, stolní tenis. Institut koordinuje zabezpečení všem soutěžím a přehlídkám, které pořádá nebo spolupořádá. Také zpracovává přehledy výsledků nejdůležitějších soutěží i mezinárodních. U mezinárodních soutěží vybírá účastníky a zajišťuje jejich účast. Institut dětí a mládeže vypracovává podklady normativního charakteru, jako jsou vyhlášky k soutěžím, organizační normy a metodické pokyny. Jak uvádí Pávková (2008), jednotlivé soutěže a přehlídky jsou složkou výchovně vzdělávací práce střediska pro volný čas dětí a mládeže, která je organizuje. Také nabízí speciální zájmové aktivity pro nadané děti a mládež, individuální práci s těmito dětmi, pořádají soutěže, turnaje, vzdělávací akce a expedice. Institut může nabídnout aktivity v laboratořích, ateliérech nebo odborných pracovnách.

Základní umělecké školy jsou velmi známou a vyhledávanou institucí pro rozvíjení nadání, jak popisuje Fořtík a Fořtíková (2007). Rozvíjí především pohybové, výtvarné a hudební nadání. V uměleckých školách se setkáme především s individuální formou výuky a kvalifikovanými pedagogy. Možnou nevýhodou se může stát neustále se zvyšující cena všech volnočasových aktivit. Také se může stát, že nadané děti dávají přednost jiným aktivitám než pohybovým nebo uměleckým, avšak tyto činnosti se mohou stát příjemným zpestřením nebo odpočinkovou činností i pro děti nadané třeba matematicky. Umělecké školy připravují děti na následující studium na středních nebo vysokých školách umělecky zaměřených.

Střediska volného času, jak uvádí Fořtík a Fořtíková (2007), nabízí všem dětem mnoho různých kroužků, táborů zimních i letních, víkendové pobyty a společenské akce, které jsou například divadelní, pěvecké nebo taneční. Také se děti mohou zúčastnit

přehlídek, filmových projekcí, soutěží a výstav. Střediska volného času můžeme najít ve všech větších a krajských městech. Obvyklá zájmová činnost obsahuje kroužky, které mohou být modelářské, čtenářské, pěvecké, hudební, taneční či divadelní. Jsou tu však také méně organizované kluby jako například filmový klub nebo oddíly, které bývají turistické nebo sportovní. Ve střediscích také bývají kurzy, které děti vedou k osvojení vědomostí či dovedností a po jejich ukončení dostává účastník osvědčení o absolvování. Tyto kurzy se většinou týkají výpočetní techniky nebo vaření. Pro rodiče a přátelé se jednou ročně koná výstava a vystoupení, které prezentuje výsledky činnosti. Při této příležitosti se může pořádat i nábor pro následující rok. Střediska volného času obvykle pořádají i příležitostné akce, které v sobě zahrnují soutěže, turnaje, přehlídky, představení, zájezdy, výlety, exkurze nebo třeba letní tábory, které bývají spíše rekreačního charakteru nebo s odborným zaměřením na zájmovou činnost. Dále se můžeme setkat se spontánními aktivitami, které nejsou organizované a nemají určený začátek ani konec. Jedná se o aktivity podle momentálního zájmu dětí, kde pedagog figuruje pouze jako rádce, konzultant nebo motivuje děti k dané činnosti.

Jazykové školy jsou zvláštním typem zařízení pro volný čas, jak uvádí Hájek, Hofbauer a Pávková (2011). Nabízí volnočasové aktivity, které jsou zejména vzdělávacího charakteru a jsou orientované na jazykové vzdělání. V jazykových školách se můžeme setkat s individuální nebo skupinovou výukou. Je možné si vybrat kurzy různé úrovně, délky i obsahu.

Psychologické poradny napomáhají identifikaci nadaných, ale také slouží jako konzultační místa, jak popisuje Fořtík a Fořtíková (2007). Psychologové v poradnách mohou fungovat i jako kariérní poradci na základě testů profesní orientace žáka. Některé psychologické poradny také poskytují doplňkové činnosti. Mohou se podílet a organizovat kluby rodičů nadaných dětí nebo organizují své volnočasové programy pro nadané děti.

Sdělovací prostředky jsou v současné době nedílnou součástí našeho života, jak uvádí Fořtík a Fořtíková (2007). Nadané děti rádi pracují s výpočetní technikou a komunikační technologií. Kupříkladu internet je bohatý zdroj informací, pro většinu lidí. V roce 2003 vznikl internetový kurz nazvaný Talnet, který je určený dětem od 13 do 19 let se zájmem o přírodní a technické obory jako například astronomie, meteorologie, geografie, biologie, chemie, fyzika, matematika a další. Tento projekt pro nadané propojuje oblasti volného času s vyučovacím procesem. Talnet nabízí nejrůznější aktivity jako online kurzy, vlastní projektové práce, exkurze na odborné pracoviště, soustředění, mezinárodní aktivity a strukturované hry jednotlivců nebo týmů. Také se zabývá procesem identifikace

nadaných a soustavnou péčí o ně. Napomáhá pedagogickým pracovníkům s prací s nadanými, umožňuje kontakt s odborníky, ale také usnadňuje nadaným seznamování se s podobně nadanými vrstevníky a jejich spolupráci. Pomáhá rozvíjet kreativitu, samostatnost i spolupráci v týmu, odvalu prezentovat svůj názor a stát si za ním. Nadaní mohou nalézt informace i v odborném tisku. Jde o tematicky orientované odborné časopisy, jako je například 21. století, 100 + 1 zahraničních zajímavostí, National Geographic, Lidé a Země a mnoho dalších, které uspokojí zájem dětí o dané téma.

Školní družina se specifikuje na práci s dětmi 1. stupně základní školy, jak uvádí Pávková a kol. (2008). Družiny jsou velmi důležité, protože zabezpečují sociální péči a bezpečnost dětí po dobu, kdy jsou jejich rodiče v zaměstnání. Ve školní družině se potkávají děti různého věku, které mají různé zájmy, proto se v družině snaží zajistit, co nejpestřejší strukturu činností a také velké množství pohybu, který děti potřebují a vyžadují. Základní formou činnosti ve školní družině je pravidelná činnost, která zahrnuje každodenní pedagogickou práci. Poté jsou zde příležitostné aktivity, které jsou pořádány nad rámec jednoho oddělení jako například slavnosti, karnevaly, sportovní dny a další. Mezi spontánní aktivity můžeme zařadit neorganizované hry a činnosti v ranní družině nebo volnou činnost dětí venku na hřišti. Školní družina nabízí i odpočinkové činnosti a přípravu na vyučování. Odpočinkové činnosti by se měli zařazovat do denního režimu po obědě, aby odstranili únavu a plní psychohygienické poslání. Mezi odpočinkové činnosti řadíme klidové hry a činnosti, poslechové činnosti, ale také zájmové činnosti, které se podílí na rozvoji osobnosti dítěte. Příprava dětí na vyučování bývala velmi důležitá. V současné době se příprava dětí na vyučování v družině nevyžaduje, ale je jim umožněna. Děti zde mohou vypracovávat písemné domácí úkoly, pomocí didaktických her si mohou zábavnou formou zopakovat, procvičit a upevnit své vědomosti a dovednosti nebo mohou získávat doplňující poznatky z praxe.

Sejvalová (2004) uvádí některé mezinárodní vzdělávací aktivity. Mezi tyto aktivity patří školní soutěže a olympiády, evropské soutěže, programy vyhledávání talentů, programy iniciované rodiči a dlouhodobé kurzy.

Soutěže a školní olympiády, které probíhají v Evropě i ve Spojených státech, vznikli za účelem dát možnost vyniknout těm nejnadanějším v dané oblasti. Občas jsou tyto soutěže považovány za „elitářské“, ale také dávají nadaným dětem naději, že mohou skutečně vyniknout a být nejlepší v některém oboru.

Evropské soutěže jsou především akademické soutěže, které se jednoduše organizují, a může se jich zúčastnit velký počet účastníků. Tyto soutěže také mohou být

diferencovány tak, aby splňovali různé úrovně schopností. Předpokladem konání soutěže je, že dokáže aktivovat a posílit zájem o danou oblast a zdokonalit tak znalosti a nadání. Při konání soutěží se mohou účastníci seznámit s dalšími podobných zájmů a schopností. Je zde také motivace v atraktivitě cen, které mohou být ve formě stipendií, letních programů nebo finančních odměn. V roce 1989 organizace UNESCO doporučila, aby docházelo k trvalému šíření volnočasových aktivit ve formě různých olympiád na regionální i mezinárodní úrovni, které budou podporovat nadané v konkrétních vědních oborech a vytvářet u nich impulsy k tvořivosti.

Programy vyhledávání talentů (Talent Search) je alternativou k akademickým soutěžím. Tento program vyhledává nadané jedince pomocí standardizovaných testů schopností nebo výkonů. Program se stával důležitým, a proto z něj začaly vznikat nové organizace například CTY (Centrum pro talentovanou mládež). Hlavním cílem programu je vyhledávání talentů a osob s výjimečnými schopnostmi, které člověk normálně nenalezne.

Programy iniciované rodiči jsou různé skupiny, které tvoří rodiče nadaných dětí. Tyto skupiny vytváří nejrůznější aktivity pro nadané děti a jejich rodiče, které podporují hlavně uměleckou a intelektovou složku dítěte. Také se zaměřují na poskytování informací rodinám s nadanými dětmi. Mezi členy skupiny se snaží tvořit vztahy, aby rozšířili sociální a emocionální vyspělost dětí.

Dlouhodobé kurzy jsou velmi prospěšné při péči o nadané. Tyto kurzy probíhají po vyučování, o víkendech nebo o prázdninách a umožňují soustavnější přístup k nadaným.

6 Porovnávání volnočasových aktivit u běžné populace s žáky nadanými

V empirické části se budeme zabývat výsledky výzkumu, který byl zaměřen na porovnávání způsobu trávení volné času a na volnočasové aktivity, kterým se věnují žáci nadaní a žáci z běžné základní školy. Ve výsledcích výzkumu budeme používat termíny nadaní žáci a žáci běžní.

6.1 Cíle a výzkumné otázky

Hlavním cílem výzkumu je zjistit, jestli existuje rozdíl mezi volnočasovými aktivitami a trávením volného času u žáků nadaných a žáků běžných. Dílčí cíle výzkumu jsou:

- Zjistit, zda mají na výběr budoucího povolání vliv rodiče a jejich povolání.
- Zjistit, jestli je rozdíl ve výběru volnočasových aktivit u žáků běžných a nadaných.
- Zjistit, kterou formu trávení volného času upřednostňují žáci nadaní a žáci běžní.
- Zjistit, jaké volnočasové činnosti dominují u nadaných žáků a žáků běžných.
- Zjistit, jestli se nadaní a běžní žáci učí a píšou úkoly raději sami nebo s rodiči.
- Zjistit, jaký je rozdíl v trávení času o víkendu u žáků nadaných a běžných.
- Zjistit, jaký je nejoblíbenější předmět ve škole u žáků nadaných a běžných.
- Zjistit, kde by nejraději strávili své prázdniny snů žáci nadaní a žáci běžní.

Výzkumné otázky

Pomocí výzkumných otázek byly definovány cíle výzkumu. Odpovíme si následující otázky:

1. Je rozdíl mezi nadanými a běžnými žáky ve výběru plánovaného povolání? Mají na tento výběr vliv rodiče a jejich povolání?
2. Existuje rozdíl mezi žáky nadanými a běžnými ve výběru volnočasových aktivit?
3. Upřednostňují nadaní žáci duševní trávení volného času před fyzickým a oproti tomu upřednostňují běžní žáci spíše fyzické trávení volného času před duševním?
4. Která činnost ve volném čase významně dominuje nad ostatními u žáků nadaných a která u žáků běžných? Odlišují se tyto dvě skupiny žáků v tomto směru nějakým způsobem?
5. Je rozdíl mezi trávením volného času u žáků nadaných a žáků běžných? Tráví nadaní žáci svůj volný čas spíše sami?

6. Preferují nadaní žáci samostatnost v učení a psaní úkolů nebo si raději nechají pomoci od rodičů? Upřednostňují běžní žáci pomoc od rodičů při psaní úkolů a učení?
7. Je rozdíl mezi žáky nadanými a běžnými v trávení volného času o víkendech?
8. Mají běžní žáci ve škole raději výchovy? Baví nadané žáky spíše jazyky a matematiky než výchovy?
9. Kde by nejraději strávili své prázdniny snů nadaní žáci a žáci běžní? Odlišují se jejich vysněná místa?

6.2 Popis výzkumné metody

Jako nejvhodnější metodu pro získávání dat byla vybrána metoda rozhovoru. Rozhovor je nejčastěji používaná metoda pro sběr dat v kvalitativním výzkumu. „*Rozhovor můžeme definovat jako nestandardizované dotazování jednoho účastníka výzkumu zpravidla jedním badatelem pomocí několika otevřených otázek.*“ (Švaříček a Šedřová, 2014, s. 159). Rozhovor umožňuje zachytit výpovědi a slova v jejich přirozené podobě, a proto je jedním ze základních principů kvalitativního výzkumu, jak uvádí Švaříček a Šedřová (2014). Rozhovor může být polostrukturovaný, který vychází z předem připraveného seznamu otázek nebo nestrukturovaný, ve kterém má badatel připravenou pouze jednu otázku a další otázky pokládá na základě informací od zkoumaného účastníka. Pro cíl diplomové práce byl zvolen polostrukturovaný rozhovor. Na rozhovor by se měl badatel vybavit teoretickou znalostí zkoumaného problému. Také by si měl připravit schéma základních témat, které budou vycházet z hlavní výzkumné otázky a ke každému tématu několik otázek, jak by se na danou skutečnost mohl zeptat. Na počátku každého rozhovoru je důležité představit výzkumníka a jeho výzkum, říct, že respondent zůstane v anonymitě, požádat o souhlas k participaci na výzkumu a případně o souhlas s nahráváním rozhovoru. Po představení výzkumu by měla následovat první otázka, která by měla být jednoduchá a navodit spontánní výpověď účastníka rozhovoru. Nejdůležitější částí rozhovoru jsou hlavní otázky, které podněcují dotazovaného, aby mluvil o tématech tvořících jádro výzkumu. Hlavní otázky musí být dobře promyšlené, aby neomezovaly nebo nepředurčovaly odpovědi a současně aby v souladu s výzkumem. V rozhovoru by se měl výzkumník vyvarovat používání sugestivní podoby hlavních otázek, protože tyto otázky mohou dotazovaného uvést do situace, kdy neví, co přesně se jimi myslí, a proto mnohdy odpovídá tak, jak si tazatel přeje slyšet. Ukončovací otázky jsou také nedílnou součástí rozhovoru. Uzavření rozhovoru by nemělo probíhat ve spěchu a také by se neměl ukončit jednou větou. Na konci rozhovoru je vhodné zdůraznit, že vše je důvěrné, a že

účastníci rozhovoru zůstanou v anonymitě. Hendl (2016) popisuje některé zásady pro vedení rozhovoru, na které bychom neměli zapomínat. Důležité je zajistit důkladnou přípravu a nácvik provedení rozhovoru. Účel našeho výzkumu by měl určovat celý proces rozhovoru. Je také potřeba vytvořit vztah vzájemné důvěry, vstřícnosti a zájmu. Otázky je nutné formulovat jasným způsobem, kterému bude dotazovaný rozumět. Vždy klademe jen jednu otázku. Musíme pozorně naslouchat a odpovídat tak, aby dotazovaný měl pocit, že o něj máme zájem. Důležité je hlavně u dětí, aby měli dostatek času na odpověď. Udržujeme si neutrální postoj k obsahu sdělovaných dat. Měli bychom jen sbírat data, ale nesmíme posuzovat osobu. Při přípravě rozhovoru jsme si vědomi, že otázky v rozhovoru nejsou totožné s výzkumnými otázkami. Rozhovor byl konstruován tak, aby odpovídal cílům práce a výzkumným otázkám. Otázky pro rozhovor byly otevřené a byly zaměřeny na způsob trávení volného času dětí nadaných a běžných. Pro výzkumné šetření jsem zvolila rozhovor s otevřenými otázkami. První otázky rozhovoru se týkali věku dětí, jak se jim ve škole líbí, jak se mají a co se zrovna učí, abychom s nimi navázali kontakt. Poté následovala otázka na povolání rodičů, nad kterou většina dětí přemýšlela. Některé děti neuměli přesně pojmenovat jejich povolání, proto odpověděli jen, kde pracují a nepojmenovali přesně profesi, kterou vykonávají. Další otázka směřovala na jejich budoucí povolání, které by chtěli vykonávat. Jedenáct žáků vědělo odpověď okamžitě, jen jeden žák páté třídy přemýšlel delší dobu, protože nad tím ještě nepřemýšlel. Následující otázky již směřovaly na jejich volný čas a oblíbený sport. Všechny děti začaly hned vyjmenovávat, do kterých kroužků chodí a kde je navštěvují. Nad otázkou, co dělají ve volném čase, když nejsou v kroužku, přemýšlely celkem dlouho, protože říkali, že jim kroužky zabírají hodně času a na jiné aktivity moc času nemají. Nakonec vždy něco vymyslely a dokázaly odpovědět. Když jsme se dostaly na otázku ohledně volného času o víkendu, první reakce byla, spím, poté teprve začali přemýšlet, co vlastně o víkendu dělají. Jejich odpovědi se lišily, ale hlavně se začaly ptát, jestli se myslí v zimě nebo v létě a jestli když prší nebo když je pěkně a podobně. Proto jsme otázku zkonkretizovaly na „Co nejraději děláš o víkendu?“ a to už byly odpovědi jednoznačné. Poslední otázky se ptaly na nejoblíbenější předmět ve škole a na prázdniny snů. Nejoblíbenější předmět byl zodpovězený hned, ale prázdniny snů už tak jednoduché nebyly. Děti dlouho přemýšlely, kam by se chtěly podívat a co by tam vlastně chtěly vidět. Nakonec jsme se však dobraly všech odpovědí. Rozhovory probíhaly v přátelské atmosféře a všechny děti byly velmi milé a komunikativní.

6.3 Charakteristika výzkumného souboru a místa šetření

Výzkumného šetření se zúčastnilo celkem 12 respondentů – 6 dívek a 6 chlapců. Šest respondentů bylo ve věku 7 – 8 let a zbylých šest bylo ve věku 10 – 11 let. Výzkumné šetření jsem prováděla na dvou základních školách v Olomouci. S nadanými žáky jsem se setkala na základní škole, kde se vyučují nadaní žáci na prvním stupni ve speciálních třídách, do kterých jsou přijímáni jen žáci, kterým je diagnostikované IQ vyšší než 130. Dále budeme tuto školu popisovat jako školu červenou, zde jsem pracovala se třemi žáky druhé třídy pro nadané a se třemi žáky páté třídy pro nadané. Nadaní žáci, se kterými jsem vedla rozhovor byli přátelští, velmi sdílní a komunikativní. Běžné žáky jsem navštívila na základní škole v Olomouci, kterou budeme dále popisovat jako školu modrou, kde jsem také pracovala se třemi žáky druhé třídy a se třemi žáky páté třídy. Také žáci běžné ZŠ byli komunikativní. U žáků páté třídy už ochota nebyla tak velká, protože již měli za sebou pět hodin učení a nechtělo se jim už nic dělat. Nakonec však byli všichni žáci sdílní a na všechny otázky odpověděli. Rozhovor byl veden vždy jen s jedním žákem, aby se případně nestyděl před svými spolužáky. Všechny otázky pro ně byly srozumitelné a odpovědi na ně byly také srozumitelné. Celkový sběr dat trval asi 4 hodiny, pro každou třídu byla vyhrazena hodina času, během které proběhl rozhovor se všemi třemi dotazovanými.

6.4 Vyhodnocení dat

V této kapitole popíšeme jednotlivé děti a jejich odpovědi, a poté odpovíme na výzkumné otázky a cíle výzkumu.

Pohlaví: chlapec

Věk: 7 let

Škola: modrá škola

Ročník: 2. třída

Na škole se mu líbí, má zde hodně přátel a bydlí asi 5 minut od školy, a proto neuvažuje o odchodu na víceleté gymnázium. Jeho matka pracuje jako logoped a jeho otec je zedník. Jejich povolání se mu moc nezamlouvá a nejraději by byl veterinářem, protože má velmi blízký vztah se zvířaty, rád se o ně stará a chtěl by s nimi v budoucnu pracovat. Také v jejich rodinném domě je spousta zvířat, mluvil o slepicích, králících, kočkách a psech. Jeho nejoblíbenější sport je běhání, ale hlavně když se na něj dívá v televizi. Ve volném čase rád navštěvuje kroužky a dívá se na televizi. Již dva roky chodí jedenkrát týdně

na trampolíny a v zimě s rodiči bruslit. Trampolíny jako kroužek mu vybrali rodiče, protože chtěli, aby dělal nějaký sport. O víkendu nejraději sedí u televize nebo chodí s rodiči na procházky. Přípravu do školy dělá s rodiči, hlavně s matkou, která mu pomáhá psát a kontrolovat úkoly a také se učit. Jeho nejoblíbenější předměty jsou výtvarná výchova a tělesná výchova, protože rád maluje a vytváří nové věci, ale také má rád pohyb. Svůj volný čas tráví nejraději sám. Své prázdniny snů by chtěl strávit v Paříži, protože má rád památky a velká města. Chtěl by navštívit muzea, a hlavně dominantu Paříže Eiffelovu věž.

Pohlaví: dívka

Věk: 7 let

Škola: modrá škola

Ročník: 2. ročník

Na škole má hodně kamarádu a škola se jí líbí, proto neuvažuje o odchodu na víceleté gymnázium. Její matka pracuje u soudu jako písařka a její otec v železárnách. Jejich povolání jí nijak neoslovilo, a proto by v budoucnu chtěla být učitelkou. Školu má velmi ráda a také má vzor ve své sestřenici, která je také učitelka, ale také ve své paní učitelce třídní, ke které velmi vzhlíží a obdivuje její práci. Podle jejích slov je její učitelka třídní báječná a hrozně hodná. Její oblíbené sporty jsou běhání a jízda na kole, které ráda sleduje v televizi, ale také aktivně provozuje. Ve volném čase ráda maluje, chodí s rodiči na procházky a také chodí do tanečního kroužku. Ve škole navštěvuje výtvarný kroužek a po škole chodí do tanečních, které má dvakrát týdně a navštěvuje je už dva roky. O víkendu ráda chodí s mladší sestrou do dětského koutku nebo si maluje. Ráda maluje podle své fantazie a také má ráda omalovánky a mandaly. Do splnění povinností do školy jí musí nutit rodiče, a proto jí pomáhají s úkoly a učí se s ní. Za lepšího a hodnějšího pomocníka a domácího učitele považuje otce, protože má větší trpělivost a více času. Její oblíbené předměty jsou matematika, protože ráda počítá, tělesná výchova, protože se ráda hýbe a tančí a také výtvarná výchova, protože ráda maluje. Svůj volný čas nejraději tráví sama nebo si hraje se zvířátky, protože doma mají dva psy a několik koček. Své prázdniny snů by chtěla strávit v Beskydech, protože tam jezdí každý rok na dovolenou a je tam krásná příroda. Každé prázdniny také jezdí na dovolenou do zahraničí, ale Česká republika je podle ní krásnější a lepší.

Pohlaví: chlapec

Věk: 7 let

Škola: modrá škola

Ročník: 2. třída

Na škole se mu líbí, ale rád by odešel na osmileté gymnázium. Pokud by se stalo, že by neuspěl, zkusil by to znovu na šestileté jazykové gymnázium. Jeho rodiče jsou lékaři, matka pediatrička a otec chirurg. Práci rodičů obdivuje, ale nelíbí se mu, že mívají noční služby. On by chtěl být basketbalistou, protože rád hraje basketbal a chce být hodně bohatý, ale nechce se mu pracovat. Jeho nejoblíbenější sport je basketbal, ale také rád hraje šipky. Ve volném čase se nejraději dívá na televizi a chodí na basketbal. V televizi sleduje nejčastěji sportovní přenosy a má rád kreslené filmy. Navštěvuje hodně kroužků, chodí do angličtiny, výtvarného kroužku, skautu a samozřejmě do basketbalu, který navštěvuje dvakrát týdně již rok a půl. Basketbal mu vybral otec, protože chtěl, aby dělal nějaký sport. O víkendu se rád dívá na televizi, čte knihy, a dokonce začal psát i své vlastní knihy. Jeho nejoblíbenější kniha poslední díl Harryho Pottera. Školní povinnosti plní většinou sám, jen domácí úkoly mu kontrolují rodiče hlavně matka. Doma se moc neučí, většinou mu stačí jen dávat ve škole pozor. Jeho nejoblíbenější předměty jsou matematika a český jazyk, protože říká, že se tam alespoň něco naučí a dozví se nové věci. Svůj volný čas tráví nejraději sám. Své prázdniny snů by chtěl strávit v Americe a podívat se na hvězdný basketbalový tým a zahrát si s nimi. Také by se chtěl podívat do velkých měst, jako je New York, Washington nebo Boston.

Pohlaví: dívka

Věk: 7 let

Škola: červená škola

Ročník: 2. třída

Nadání: nadprůměrné verbální a matematické schopnosti

Na škole je spokojená a má zde hodně kamarádů, a proto neuvažuje o odchodu na víceleté gymnázium. Avšak rodiče by chtěli, aby šla na šestileté jazykové gymnázium. Její matka pracuje jako úřednice a otec je zedník. Povolání rodičů se jí nelíbí, protože jí to přijde jako nudné povolání. Ona by jednou chtěla být slavná spisovatelka, protože ráda čte a už začala psát i svou první knihu. Zatím začala psát pohádku o své pohádkové zemi, kde by chtěla strávit své prázdniny snů. Její nejoblíbenější sport je golf, který ráda hraje, ale v televizi se na něj nedívá. Ve volném čase chodí s otcem hrát golf a také si ráda hraje s legem. Také

má mladší sestru a s ní tráví hodně času. Ve škole navštěvuje kroužek keramiky a také chodí do logopedie a na golf. Golf hraje již čtyři roky dvakrát týdně. Golf si oblíbila, protože její otec je také velký fanoušek a hráč golfu. O víkendu ráda vaří a peče s matkou nebo si hraje s legem. Také jezdí často navštěvovat prarodiče. Do školy se zatím moc učit nemusí, ale když už se musí učit, nejraději se učí sama. Úkoly píše také sama a poté jí je kontrolují rodiče. Ve škole má ráda všechny předměty a žádný není její nejoblíbenější. Svůj volný čas tráví nejraději sama. Své prázdniny snů by chtěla strávit v pohádkovém světě Elfů a v reálném světě by se chtěla podívat do Londýna, protože by se chtěla podívat, kde žije královna. Také jí zajímá britské muzeum, kde by chtěl vidět egyptskou sbírku a křišťálovou lebku.

Pohlaví: Chlapec

Věk: 8 let

Škola: červená škola

Ročník: 2. ročník

Nadání: nadprůměrná úroveň verbálních schopností a vynikající logický úsudek

Na škole se mu líbí, ale rád by odešel na osmileté gymnázium. Pokud by se nedostal na osmileté gymnázium, zkusil by to znovu na šestileté gymnázium, které je většinou zaměřené jazykově. Jeho matka je fotografka a jeho otec filozof. On by po vzoru svého dědy chtěl být vědec, protože rád chodí do laboratoří a baví ho to. Většinu svého volného času tráví v laboratoři, kam ho bere děda a ukazuje mu všechny pokusy a některé si může i vyzkoušet sám. Jeho oblíbené sporty jsou plavání a judo. Hlavně loni fandil při letní olympijských hrách naše nejlepšímu judistovi, který je jeho vzorem. Ve volném čase nejraději chodí za dědou do laboratoře nebo si hraje doma s legem. Ve škole navštěvuje dramatický kroužek, keramiku, šachový kroužek, počítačový kroužek a po škole chodí do plavání a na judo, které dělá již dva roky dvakrát týdně. Judo si vybral sám podle televize. O víkendu nejraději jezdí za dědou a tráví čas s ním. Doma se zatím učit nemusí, stačí mu dávat pozor ve škole. Úkoly píše doma sám a poté mu je kontrolují rodiče, protože často na některý úkol zapomene. Nejoblíbenější předmět je pro něj anglický jazyk, protože má rád jazyky a rád cestuje. Svůj volný čas nejraději tráví s dědou nebo bratrem. Své prázdniny snů by chtěl strávit po muzeích, chtěl by se podívat do všech muzeí v České republice. Poté co objede celou Českou republiku, chtěl by navštívit i největší muzea světa jako třeba Britské muzeum v Londýně, Egyptské muzeum v Káhiře nebo Louvre v Paříži.

Pohlaví: chlapec

Věk: 7 let

Škola: červená škola

Ročník: 2. třída

Nadání: vynikající verbální schopnosti, kreativní myšlení a velmi dobrý logický úsudek

Rád chodí do školy a nejraději by odešel na osmileté gymnázium. Jeho matka pracuje jako chirurg a jeho otec je podnikatel. Jejich povolání se mu líbí, ale on by chtěl být veterinář, protože má rád zvířata a chtěl by s nimi pracovat. Jeho oblíbený sport je kickbox. Rád by ho sledoval i v televizi, ale tento sport se v programech moc nevyskytuje. Ve volném čase nejraději hraje hry na telefonu, ale rodiče ho nenechávají trávit čas jen u telefonu tak také chodí ven se svými kamarády. Nejčastěji chodí do parku nebo do kina na nějaký dobrý film. Ve škole chodí do dramatického kroužku a na počítačový kroužek. Po škole navštěvuje hru na housle, skaut, vědecké pokusy a kickbox, který dělá již čtyři roky dvakrát týdně. Hru na housle mu vybrali rodiče, protože chtěli, aby hrál na nějaký nástroj. Tento kroužek se mu moc nelíbí, protože musí doma hodně cvičit. O víkendu rád hraje s otcem stolní fotbal nebo si hraje na telefonu hry. Doma se učí převážně sám a úkoly píše také sám a poté mu je kontrolují rodiče. Je to i z důvodu, že podle jeho slov na něj rodiče nemají tolik času vzhledem k náročnosti jejich povolání. Často ho rodiče musí nutit do psaní úkolů i do učení. Nejoblíbenější předmět je pro něj tělesná výchova, protože ho baví pohyb a nejraději má gymnastiku. Svůj volný čas nejraději tráví s rodiči nebo kamarády. Své prázdniny snů by chtěl strávit v Norsku, protože je tam krásná příroda a má slíbené, že tam pojedou na prázdniny.

Pohlaví: dívka

Věk: 10 let

Škola: modrá škola

Ročník: 5. třída

Letos si podává přihlášku na osmileté gymnázium, i když je na škole spokojená, protože jí rodiče nutí. Její matka pracuje jako lékárnice a otec je učitel na střední škole. Jejich povolání jí nijak neoslovilo a rozhodně by nechtěla být učitelkou, i když by si to otec přál. Proto by jednou chtěla být veterinářkou, protože jí baví práce se zvířaty a má zvířata ráda. Její oblíbený sport je jízda na kole, ale v televizi se na něj nedívá, dává přednost vlastnímu prožitku z jízdy. Ve volném čase si ráda čte a učí se. Nejradši má dobrodružnou literaturu a detektivky. Její nejoblíbenější kniha je od Dana Browna a jmenuje se Andělé a démoni.

Mezi její kroužky patří hra na klavír, jízda na koni a náboženství. Na klavír hraje již čtyři roky jedenkrát týdně, protože její rodiče chtěli, aby hrála na nějaký nástroj, tak si vybrala klavír. Ze začátku jí to nebavilo, ale postupem času si hru na klavír oblíbila. O víkendech nejraději jezdí s rodiči na výlety po okolí. Už projeli skoro celou Českou republiku, hlavně navštěvují hrady, zámky, nejrůznější kulturní akce, ale také milují přírodu. Školní povinnosti plní většinou sama, jen občas když něčemu nerozumí, pomáhají jí rodiče hlavně matka. Úkoly píše ihned po příchodu ze školy, protože později na ně již nemá čas. Její nejoblíbenější předmět je český jazyk, protože ráda čte a také má ráda jazyky. Svůj volný čas nejraději tráví s rodiči nebo kamarády, které nepotkává ve škole. Své prázdniny snů by chtěla strávit na Havaji, kde by mohla ležet na pláži a koupat se v moři.

Pohlaví: dívka

Věk: 11 let

Škola: modrá škola

Ročník: 5. třída

Na škole je spokojená a nerada mění prostředí, proto nepřemýšlí o odchodu na víceleté gymnázium. Její matka je zaměstnaná v call centru a její otec pracuje jako zámečník. Povolání rodičů se jí nelíbí a její vysněné povolání je být zpěvačkou, protože ráda zpívá a je v tom dobrá. Až bude starší, chtěla by se přihlásit do některé talentové soutěže a vyhrát ji. Její oblíbené sporty jsou atletika a gymnastika, na které se dívá hlavně v televizi. Nicméně jí tyto sporty baví i v tělesné výchově. Ve volném čase ráda tvoří a vyrábí nové věci a chodí na výlety s rodiči. Ráda pracuje s keramickou hlínou a s přírodním materiálem. Po škole chodí do hudební nauky a hraje na flétnu. Hudební nauka jí moc nebaví, ale bez toho by nemohla hrát na flétnu, což jí naopak moc baví. Také navštěvuje dvakrát týdně Sokol, ve kterém cvičí všestrannost již pět let. I tady rozvíjí své oblíbené sporty, a to gymnastiku a atletiku. O víkendu ráda jezdí za babičkou a pracuje s ní na její zahradě. S babičkou pěstují zeleninu, bylinky a také se starají o ovocné stromy. Školní povinnosti plní většinou sama, jen pokud něčemu nerozumí tak jí pomohou rodiče. Úkoly i učení odkládá na co nejpozdější dobu, většinou začne do školy plnit povinnosti, až přijdou rodiče z práce a donutí jí k tomu. Ve škole je jejím nejoblíbenějším předmětem výtvarná výchova a pracovní činnosti, protože ráda maluje a vyrábí nové věci. V těchto předmětech je dobrá, protože její obrázky a výtvary se posílají i do soutěží. Svůj volný čas nejraději tráví s rodiči nebo s babičkou. Své prázdniny snů by chtěla strávit v Austrálii, kde

by chtěla navštívit velká města a taky krásnou přírodu. Poté by chtěla přeletět na vedlejší ostrov a podívat se i na Nový Zéland do země, kde se natáčel Pán prstenů a Hobit.

Pohlaví: chlapec

Věk: 10 let

Škola: modrá škola

Ročník: 5. třída

Na škole se mu líbí, má tam hodně kamarádu a také bydlí kousek od školy, proto neuvažuje o odchodu na víceleté gymnázium. Jeho matka pracuje jako notářka a jeho otec je řidič autobusu. Až bude dospělý tak by asi chtěl být po otci řidičem, protože se mu to líbí. Ovšem ještě není úplně rozhodnutý, protože ví, že jaké řidič autobusu by musel někdy vstávat hodně brzo, což se mu nelíbí. Jeho neoblíbenější sport je florbal, který hraje i se na něj rád dívá v televizi. Začal ho hrát v tělesné výchově a natolik si ho oblíbil, že již navštěvuje kroužek pouze florbalu. Ve volném čase rád chodí ven s kamarády, jezdí na kole a běhají. V létě tráví skoro každý den v bazéně a v zimě zase staví sněhuláky, jezdí na saních a chodí bruslit. Po škole chodí na florbal, do sokola a do skautu, který navštěvuje již čtyři roky jedenkrát týdně. Se skautem jezdí i v létě na tábory. O víkendu si nejraději hraje venku s kamarády, staví si bunkry ve stromech, jezdí na kole a hrají hry. Doma se učí převážně s rodiči, ale úkoly si napíše sám a poté následuje kontrola od rodičů. Když přijde ze školy domů, jen se převlekně a utíká ven, až přijdou rodiče z práce tak ho nutí si plnit věci do školy. Jeho neoblíbenější předmět je tělesná výchova, protože má rád pohyb. Také ho má rád, protože hrají nejrůznější hry jako třeba florbal, fotbal, baseball a vybíjenou. Svůj volný čas nejraději tráví s kamarády. Prázdniny snů by nejraději strávil na Mallorce nebo na jiném slunném ostrově, kde by chtěl jen ležet na pláži a koupat se v moři.

Pohlaví: dívka

Věk: 10 let

Škola: červená škola

Ročník: 5. třída

Nadaní: nadprůměrné verbální i matematické schopnosti

Jelikož na druhém stupni už není třída jen pro nadané a skoro všichni její kamarády chtějí odejít na víceleté gymnázium, tak ona by chtěla také. Do odchodu na gymnázium jí také tlačí rodiče hlavně otec, který s ní trénuje přijímací testy. Její matka pracuje u českých drah a otec je programátor. Po vzoru svého otce by také chtěla být programátor, i když je

to spíše mužské povolání, ale baví jí práce s počítači. Její oblíbený sport je hokej, občas se zajde s otcem podívat na zápas, ale raději ho má jen v televizi. Když byla malá, chtěla být hokejistkou, ale potom co jí otec vzal na zimní stadion na brusle, si to rychle rozmyslela. Ve volném čase ráda čte a hraje hry na počítači. Její oblíbené knihy jsou sci – fi a fantasy literatura, proto je její nejoblíbenější knihou Hra o trůny. Navštěvuje hudební nauku a skaut. Hudební nauku začala navštěvovat, protože by se chtěla naučit hrát na kytaru, aby si jí mohla brát na tábory a hrát u ohně. Skaut si vybrala společně s rodiči, protože jako malá jezdila s nimi na tábory a baví jí hry a pobyt v přírodě. Skaut navštěvuje jedenkrát týdně již šest let. O víkendu ráda jen leží, čte si knížky a hraje na počítači. Své školní povinnosti si plní sama, jen do učení ji trochu nutí otec. Protože ví, že teprve až bude mít hotové všechno do školy tak si bude moct hrát na počítači nebo si číst. Nejoblíbenější předmět je pro ni informatika, protože ráda pracuje s počítači a baví ji programování. Svůj volný čas nejraději tráví sama nebo s kamarády ze školy. Své prázdniny snů by chtěla strávit cestováním po městech jižní i severní Ameriky. Chtěla by se podívat do Ria de Janeira na karneval, do New Yorku na Sochu Svobody nebo do Ottawy hlavního města Kanady.

Pohlaví: chlapec

Věk: 11 let

Škola: červená škola

Ročník: 5. třída

Nadání: vysoce nadprůměrná úroveň verbálních schopností, vynikající logický úsudek a matematické schopnost

Na škole se mu líbí, ale přesto by chtěl jako jeho kamarádi odejít na víceleté gymnázium. Jeho matka je psycholožka a otec ekonom. Po vzoru svého otce by chtěl být také ekonom, protože se mu líbí, co jeho otec dělá a má rád matematiku a práci s čísly. Jeho oblíbeným sportem je atletika, na kterou se rád dívá v televizi, ale také jí dělá ve volném čase. Ve volném čase nejraději chodí ven s kamarády nebo někam na procházku. S kamarády navštěvují i vzdělávací akce a výstavy. Ve škole navštěvuje dramatický kroužek a poté chodí na atletiku. Dramatický kroužek navštěvuje již tři roky jedenkrát týdně. Dramatický kroužek ho velmi baví, protože zde může rozvíjet svou kreativitu a rád je středem pozornosti okolí. Atletiku si vybral, protože ho bavila v tělesné výchově a obdivuje atletické hvězdy. O víkendu nejraději jen leží nebo hraje hry na telefonu nebo počítači. Učení a psaní domácích úkolů dělá nejraději sám, protože zatím na vše stačí sám, když si

náhodou s něčím neví rady, zeptá se kamarádů nebo si potřebné informace najde na internetu. Nicméně občas ho musí trochu donutit rodiče, aby vstal od počítače nebo přišel z venku a splnit všechny své povinnosti. Jeho nejoblíbenějším předmětem je tělesná výchova, protože má rád pohyb a hry a také si při tělesné výchově procvičí své atletické dovednosti. Baví ho i matematika, protože rád počítá a řeší problémové úlohy, které mají nestandardní řešení. Svůj volný čas nejraději tráví se svými přáteli, protože ve škole se tolik nepotkávají a nestihnou si všechno říct. Také si rád hraje se svým mladším bratrem, který je ještě v mateřské škole. Prázdniny snů by chtěl strávit v Řecku, protože rád leží na pláži a jezdí tam každý rok na dovolenou. Také se mu líbí Itálie a Španělsko, protože jsou to slunné státy, kde je krásné moře, hotely s bazény a také to není moc daleko od České republiky, protože nemá moc rád létání letadlem, ale na druhou stranu autobusem je to zase moc daleko.

Pohlaví: chlapec

Věk: 10 let

Škola: červená škola

Ročník: 5. třída

Nadání: vynikající verbální schopnosti a kreativní myšlení

Stejně jako jeho kamarádi i on chce odejít na osmileté gymnázium. Všichni by se chtěli dostat na totéž gymnázium, aby spolu opět chodili do třídy. Jeho matka je zdravotní sestra a jeho otec herec v divadle. Jejich povolání ho moc nezajímá, proto by chtěl jednou být programátor, protože rád pracuje s počítači a baví ho programování, které zkouší s dědou. Také je jeho oblíbeným předmětem matematiky a čísla. Jeho oblíbený sport je capoeira, na kterou by rád díval v televizi, ale ta se moc v programech nevyskytuje. Ve volném čase nejraději chodí ven s kamarády nebo si čte. Jeho oblíbené knihy jsou Harry Potter, Pán prstenů a také Hra o trůny. Mezi jeho kroužky patří capoeira a atletika. Capoeiru, kterou navštěvuje dvakrát týdně již tři roky, si vybral jako koníček sám, protože chtěl dělat bojové umění, které mu rodiče zakázali, a tak si vybral toto, což je něco mezi tancem a bojovým uměním. Atletiku navštěvuje společně se spolužákem a začal se specializovat na skok vysoký. O víkendu nejraději jen leží, učí se nebo si hraje se svou mladší sestrou. Učí se i píše úkoly sám, protože všemu zatím rozumí a nepotřebuje od nikoho pomoci. Jeho nejoblíbenější předměty jsou angličtina, protože má rád jazyky, a matematika, protože souvisí s programováním. Svůj volný čas nejraději tráví s kamarády. Své prázdniny snů by

chtěl strávit v Řecku nebo Portugalsku, kde by jen ležel na pláži a koupal se v moři. Nicméně až by měl ležení na pláži dost, rád by se podíval i po památkách a městech.

Vyhodnocení dat

V následující kapitole odpovíme na výzkumné otázky a cíle výzkumu. Nadané žáky budeme dále popisovat jako žáky z červené školy a běžné žáky jako žáky z modré školy.

Je rozdíl mezi nadanými a běžnými žáky ve výběru plánovaného povolání? Mají na tento výběr vliv rodiče a jejich povolání?

U žáků druhých tříd není rozdíl ve výběru povolání. Dva žáci by se chtěli stát veterinářem, jeden basketbalistou, jedna spisovatelkou, další učitelkou a poslední nadaný chlapec by se chtěl stát vědcem. Žádný z nich nechce mít stejné povolání jako jeho rodiče. Nicméně většina má vzor v prarodičích nebo jiných členech rodiny, v učitelce nebo slavných osobnostech. Společným ukazatelem pro výběr budoucího povolání je, že daný obor je již teď baví a dělají ho rádi.

U žáků pátých tříd se již objevuje shoda ve výběru budoucího povolání s povoláním rodičů. Tři žáci mají vzor v rodičích, který by chtěli napodobit. U žáků červené školy se dva chtějí stát programátorem a jeden ekonomem, protože všichni mají rádi počítače a matematiku. Také chtějí odejít na víceleté gymnázium, aby se lépe dostali na vysokou školu a dosáhli patřičného vzdělání. U žáků modré školy se jedna chce stát veterinářkou, druhá zpěvačkou a poslední podle otce řidičem autobusu. Pouze dívka, která se chce stát veterinářkou, uvažuje o odchodu na víceleté gymnázium.

Celkově není rozdíl ve výběru povolání mezi dětmi modré a červené školy. Nicméně pokud si žáci vybrali povolání, na které je potřeba studovat, uvažují o odchodu na víceleté gymnázium. Vliv rodičů na výběr budoucího povolání není velký, ale i tak mají vždy v někom vzor, komu by se chtěli podobat. Zatím si vždy vybírali povolání, které by je bavilo, zatím nikdo neuvažuje, kolik by měly peněz nebo volného času. Většinou již dělají aktivity, které by je mohly na budoucí povolání alespoň trochu připravit. Výběr povolání není jednoduchý, proto kdybychom se jich zeptali za pár let, budou odpovědi u většiny jiné.

Existuje rozdíl mezi žáky nadanými a běžnými ve výběru volnočasových aktivit?

U žáků druhých tříd převažují aktivity s rodiči a chození do kroužků. Také se rádi dívají na televizi nebo hrají hry na počítači nebo telefonu. Většina z nich má za týden více kroužků, které navštěvují, a proto nemají moc času na jiné aktivity. Převážná část jde

po škole do družiny nebo do kroužku ve škole a poté ještě zhruba třikrát týdně navštěvují jiný kroužek mimo školu. Ve škole bývají nejčastěji kroužky keramické, dramatické, pohybové nebo třeba šachový. Mimo školu již bývají aktivity specificky zaměřené jako například hra na hudební nástroj, basketbal, florbal nebo capoeira.

U žáků pátých tříd již nenalezneme tolik aktivit s rodiči. Tito žáci tráví svůj čas spíše s kamarády, ale jsou i žáci, kteří dávají přednost samotě s knihou nebo hrají hry na počítači. Přesto mají velké množství volnočasových aktivit jak ve škole, tak mimo ni. Většina z nich navštěvuje nejméně tři kroužky, které mívají i vícekrát týdně, proto jim nezbyvá moc času na další aktivity. Žáci červené školy mají také hodně přípravy do školy, protože se podílí na různých projektech a také mají více povinností do školy. Nicméně i přesto si najdou čas na kamarády. Je to způsobeno i tím, že se na projektech a aktivitách do školy často podílí více žáků dohromady.

Ve výběru volnočasových aktivit není rozdíl mezi žáky modré a červené školy. Jen mladší žáci tráví čas spíše aktivitami s rodiči a starší s kamarády. Avšak v dnešní době je u všech žáků oblíbený počítač a hry na něm. U starších žáků také můžeme pozorovat větší zájem o spánek a klid. Většina žáků má i volnočasové aktivity, které by dělat nechtěli, jako třeba musí pomáhat s úklidem doma, pomáhat mladšímu sourozenci nebo psát úkoly a učit se.

Upřednostňují nadaní žáci duševní trávení volného času před fyzickým a oproti tomu upřednostňují běžní žáci spíše fyzické trávení volného času před duševním?

Žáci druhých tříd dávají přednost fyzickému trávení volného času před duševním. Nicméně objevuje se v jejich zálibách i duševní trávení volného času. Žáci červené školy navštěvují dramatický kroužek, logopedii nebo keramiku a žáci modré školy výtvarný kroužek nebo angličtinu. Kroužky, které navštěvují ve škole, jsou spíše duševního charakteru a kroužky pořádané mimo školu mají spíše fyzickou povahu.

Žáci pátých tříd neupřednostňují aktivity duševní ani aktivity fyzické. Jejich trávení volného času zahrnuje aktivity duševního i fyzického charakteru. Většina chodí do hudební nauky nebo hrají na nějaký nástroj, navštěvují dramatický kroužek a také všichni chodí na nějaký sport, který jim většinou vybrali rodiče, aby se také hýbali. Mezi fyzické aktivity můžeme zařadit jízdu na koních, sokol, atletiku a také skaut, i když ten bychom mohli zařadit i mezi duševní trávení volného času.

Žáci červené školy neupřednostňují více duševní trávení volného času před fyzickým. Jejich aktivity jsou jak duševní, tak i fyzické. Většina aktivit ve škole jsou spíše duševní

jako například šachy, dramatický kroužek a keramika nicméně fyzické aktivity jsou stále dost vyhledávaným způsobem, jak trávit volný čas. Žáci z modré školy také netráví svůj volný čas pouze fyzickými aktivitami, ale rádi věnují svůj čas i duševním aktivitám. Celkově je vidět, že v současné době tráví žáci volný čas jak duševními, tak i fyzickými aktivitami.

Která činnost ve volném čase významně dominuje nad ostatními u žáků nadaných, a která u žáků běžných? Odlišují se tyto dvě skupiny žáků v tomto směru nějakým způsobem?

U žáků druhých tříd jsme zjistili, že nejraději tráví svůj volný čas v nějakém kroužku, protože jich mají opravdu hodně. Skoro každý den navštěvují kroužky buď ve škole, nebo i mimo ni. Jedná se většinou o aktivity fyzické, ve kterých se mohou žáci vyřádit a vydat ze sebe energie. Nicméně také často navštěvují kroužky, ve kterých se mohou sebevyjádřit pomocí keramiky, výtvarných kroužku nebo dramatického kroužku. Proto je důležité, aby u mladších žáků nedominovala pouze jedna činnost, ale aby měli aktivity rozvíjející kreativitu, fyzické i duševní dovednosti a celkový rozvoj osobnosti dítěte.

U žáků pátých tříd stále převládá trávení volného času v nějakém kroužku. Často si kroužek vybrali sami, a proto ho navštěvují rádi a baví je. Většina má stejné kroužky již od začátku školní docházky. Takovými kroužky je třeba skaut, sokol, atletika nebo hudební nauka. Tito žáci také rádi chodí ven se svými kamarády a už se musí i více připravovat do školy, proto jim volný čas zabírá i učení a psaní úkolů. Žáci pátých tříd již nenavštěvují školní družinu, ale po vyučování zůstávají často ve škole na kroužek.

Žádná aktivita nedominoje nad ostatními u žáků modré školy ani u žáků červené školy. Všichni žáci se věnují aktivitám duševním i fyzickým. Starší žáci modré školy se musí trochu více věnovat školním povinnostem, nicméně stále mají dostatek času na volnočasové aktivity, které je baví. Žáci červené školy se rádi věnují kroužkům, které rozvíjí jejich kreativitu, jako je dramatický nebo výtvarný kroužek. Je velmi důležité, aby všichni žáci dělali různorodé aktivity a jen neseděli doma u počítače nebo televize.

Je rozdíl mezi trávením volného času u žáků nadaných a žáků běžných? Tráví nadaní žáci svůj volný čas spíše sami?

Žáci druhých tříd svůj volný čas většinou tráví s rodiči, ve školní družině nebo v kroužku. Žáci většinou chodí do školní družiny nebo ve škole na nějaký kroužek. Když

přijdou domů, jdou do nějakého kroužku nebo se dívají na televizi, někteří si čtou knihu nebo si hrají na počítači hry. Pokud se jim rodiče věnují, napíší s nimi úkoly nebo se s nimi učí a poté je většinou nechávají, ať si dělají, co chtějí. Ovšem většina žáků skoro každý den v týdnu navštěvuje nějaký kroužek, a proto jim nezbývá moc času na jiné trávení volného času. Většina žáků druhých tříd tráví svůj volný čas nejraději o samotě. Žáci modré školy všichni odpověděli, že pokud je to možné, jsou nejraději ve volném čase sami. Je možné, že je to z důvodu, že jsou celý den obklopeni velkým množstvím spolužáků, a proto po škole raději vyhledávají samotu nebo menší skupiny lidí. Žáci červené školy bývají ve třídě s malým počtem žáků, a ještě se na většinu předmětů dělí, proto ve volném čase vyhledávají kontakt s okolím, hlavně s rodiči, sourozenci nebo kamarády.

Žáci pátých tříd již netráví tolik volného času s rodiči a dávají přednost pobývání venku s kamarády a spolužáky. Nicméně stále jim spoustu času zabírají školní povinnosti a kroužky, které navštěvují. Rádi tráví svůj volný čas hraním her na počítači a díváním se na televizi, ovšem najdou si i čas na čtení. Hlavně proto, že nadaní žáci si musí psát čtenářský deník a každý měsíc musí přečíst alespoň jednu knihu. Dívky z modré školy také rády čtou, ale nemají to jako povinnost ale radost. Žáci pátých tříd preferují trávení volného času s rodiči, kamarády nebo spolužáky. Žáci modré školy vyhledávají společnost rodičů ve volném čase, je možné, že je to z důvodu, že s kamarády a spolužáky jsou celý den a poté si chtějí promluvit i s někým starším. Žáci červené školy preferují společnost kamarádu a spolužáků, protože stejně jako žáci druhé třídy červené školy jsou vzdělávání ve třídách s malým počtem žáků a jsou dále děleni. Je možné, že třeba po škole chtějí být s kamarády, které skoro celý den neviděli a nebyli s nimi, i když navštěvují stejnou třídu.

Žáci obou typů škol mají velké množství volnočasových aktivit, které navštěvují, a už jim nezbývá moc času na jiné aktivity. Ovšem žáci modré školy se musí více věnovat školním povinnostem a zbylý čas tráví většinou u televize nebo u počítače. Žáci červené školy se věnují četbě a kroužkům, které nemají velkou spojitost s rozvojem jejich nadání, ale chtějí si ve volném čase odpočinout a nabrat síly na další školní den.

Žáci modré školy tráví svůj volný čas nejraději sami, popřípadě s rodiči, protože ve třídě je jich velký počet a jsou stále se svými kamarády a spolužáky, proto je už nemusí chtít vidět ve svém volném čase. Žáci červené školy naproti tomu tráví svůj volný čas nejraději se svými kamarády a spolužáky, protože jsou na většinu předmětů rozděleni a ještě je jich ve třídě jen malý počet, proto se s nimi chtějí bavit alespoň ve volném čase. Je také možné, že po škole rádi vyhledávají společnost žáků běžných, aby nebyli stále ve společnosti jen žáků nadaných.

Preferují nadaní žáci samostatnost v učení a psaní úkolů nebo si raději nechají pomoci od rodičů? Upřednostňují běžní žáci pomoc od rodičů při psaní úkolů a učení?

Žáci druhých tříd většinou píše úkoly s rodiči nebo je napíše sami, ale vždy jim je kontrolují rodiče. Žáci modré školy preferují psaní úkolů a také učení s rodiči, protože ne všemu rozumí a raději si nechají pomoci, protože je to pro ně nejjednodušší způsob. Žáci červené školy naproti tomu dávají přednost samostatnosti v psaní úkolů i učení, protože rádi hledají nové způsoby řešení a chtějí si na vše přijít sami. Neradi si nechávají radit, jen pokud už si opravdu neví rady, zajdou se poradit s rodiči. Zajímavé je, že většinou se podílejí na kontrole úkolu a učení oba rodiče, protože jeden umí více určité předměty a druhý zase jiné předměty. Žáci už ví, na kterého rodiče se mají, s jakým problémem obrátit.

Žáci pátých tříd preferují samostatnost při psaní úkolů i učení. Většinou ani nepotřebují kontrolu od rodičů a také se stává, že úkoly píše až ve škole, když si teprve vzpomenou, že nějaké mají. V páté třídě už je rodiče tolik nekontrolují, jestli nějaký úkol mají nebo ne, protože je učí trochu samostatnosti a zodpovědnosti. Žáci červené školy se často ani učit doma nemusí, protože vše zvládají pochopit ve škole. Žáci modré školy úkoly píše sami, ale při učení jim většinou pomáhají rodiče, protože když něčemu nerozumí, raději si nechají poradit.

Žáci červené školy preferují samostatnost při učení i psaní úkolů. Raději si na vše přijdou sami, protože rádi řeší problémy a nové situace a nepotřebují pomoci od rodičů, pokud si o ní sami neřeknou. Nicméně rodiče jim kontrolují úkoly a třeba je zkouší z látky, kterou se mají naučit. Žáci z modré školy upřednostňují psaní úkolů a učení s rodiči, protože je nebaví hledat nějaká řešení, je pro ně jednodušší a rychlejší, když si nechají poradit a pomoci. Žáci obou škol nepreferují jen jednoho rodiče při kontrole úkolů a při učení, ale vědí, za kterým rodičem mají jít s jakým problémem. Většina chodí za matkou s češtinářskými problémy a za otcem s matematickými problémy. Ovšem není to pravidlo a stává se, že pro radu chodí i za prarodiči nebo jinými členy rodiny.

Je rozdíl mezi dětmi nadanými a běžnými v trávení volného času o víkendech?

Žáci druhých tříd svůj volný čas o víkendech tráví většinou s rodiči nebo prarodiči. Také si vybírají aktivity, na které nemají přes týden čas jako třeba dívání se na televizi, hraní her na počítači nebo čtení knihy. Většina jezdí o víkendu na návštěvu za prarodiči nebo na výlet s rodiči. Také po nich rodiče požadují, aby si v pokoji uklidili nebo třeba

pomohli při vaření. Nicméně pořád jsou to děti, a tak si najdou čas na hraní s legem nebo zajedou do dětského koutku.

Žáci pátých tříd svůj volný čas o víkendu tráví většinou v posteli. Rádi si o víkendu přispí, protože přes týden musí vstávat moc brzo. Také je ovšem neminou povinnosti jako žáky druhých tříd, jezdí často na návštěvy za prarodiči, uklízí si pokoj nebo musí pomáhat na zahradě. Také si ovšem najdou čas na kamarády, hraní her na počítači a sledování televize. Někteří se o víkendu učí nebo si přečtou nějakou knihu.

Rozdíl mezi trávením volného času o víkendu žáků modré a červené školy žádný není. Většina žáků jezdí na návštěvy za příbuznými, rádi si trochu přispí, když můžou, dívají se na televizi, hrají hry na počítači, chodí ven s kamarády nebo spolužáky a občas si něco přečtou nebo si splní své školní povinnosti. Někteří musí doma i pomáhat s úklidem, vařením nebo prací na zahradě. Také se stává, že o víkendu se musí věnovat i svým kroužkům, protože mohou mít o víkendu třeba florbalové zápasy, skautské pochody, koncert na klavír nebo atletické závody.

Mají běžní žáci ve škole raději výchovy? Baví nadané žáky spíše jazyky a matematika než výchovy?

Žáky druhých tříd ještě ve škole baví skoro všechny předměty. Žáci modré školy mají rádi výchovy hlavně tělesnou výchovu a výtvarnou výchovu. Baví je pohyb a hraní her, ale také vyrábět nové věci, malovat a kreslit. Jeden chlapec odpověděl, že ho nejvíc baví matematika a český jazyk, protože se alespoň dozví něco nového. Žáci červené školy mají oblíbené jazyky, jak český jazyk, tak i angličtinu, kterou mají od první třídy. Nicméně pořád jsou to děti, které mají rády pohyb a hry, proto dalším oblíbeným předmětem je tělesná výchova.

Žáci pátých tříd mají různorodé odpovědi. Na modré škole je oblíbený český jazyk, protože dívka ráda čte a učí se jazyky, tělesná výchova, protože chlapec má rád pohyb a hry a také výtvarná výchova a pracovní činnosti, protože dívka ráda tvoří nové věci. Můžeme tedy říct, že jsou oblíbenější výchovy. Na škole červené mají rádi informatiku, ale také jazyky, matematiku a tělesnou výchovu. Informatiku se učí rádi, protože dva chtějí být programátory, proto se rádi zabývají prací s počítači. Matematiku mají rádi kvůli spojitosti právě s programováním a jazyky, protože se rádi učí nový jazyk. Také se už těší na druhý stupeň nebo na gymnázium, kde jim k anglickému a českému jazyku přibude další cizí jazyk.

Žáci modré základní školy preferují výchovy před jazyky a matematikou. Je možné, že je to z důvodu, že do výchov se nemusí nic učit, mohou si v nich odpočinout, odreagovat se a nabrat síly na další učení. Žáci červené školy se spíše zaměřují na předměty naučné jako je informatika, matematika nebo jazyky. Nicméně také se rádi odreagují, a proto mají rádi i pohyb a tělesnou výchovu.

Kde by nejraději strávili své prázdniny snů nadaní žáci a žáci běžní? Odlišují se jejich vysněná místa?

Žáci druhých tříd by se většinou chtěli podívat do zahraničí. Chtěli by se podívat do Francie, Ameriky a Norska. Jeden chlapec odpověděl, že jeho snem je podívat se do všech muzeí po celé České republice. Jedna dívka má ráda české hory, a proto by chtěla na dovolenou do Beskyd, kam jezdí každý rok s rodinou na dovolenou. Většina chce vidět místa, kde ještě nebyli a mají od rodičů slíbené, že tam někdy pojedou se podívat. Jeden chlapec je velký fanoušek basketbalu, a proto by se chtěl podívat do Ameriky na zápas hvězdného týmu basketbalu.

Žáci pátých tříd se všichni chtějí podívat do zahraničí. Většina z nich by chtěla na dovolené jen ležet na pláži, opalovat se a koupat se v moři. Vybrali si destinace jako Havaj, Řecko, Mallorcu nebo Portugalsko. Jedna dívka by se chtěla podívat do Austrálie a druhá do Ameriky, kde by chtěly vidět hlavně města a přírodu.

Ve volbě místa dovolené snů není žádný rozdíl mezi žáky z modré a červené školy. Skoro všichni by se chtěli podívat do zahraničí. Starší žáci preferují pohodovou dovolenou, kdy by jen leželi na pláži, opalovali se a koupali. Mladší žáci spíše chtějí poznávat svět. Nicméně je škoda, že pouze dva žáci by chtěli strávit prázdniny snů v České republice. Je možné, že je to z důvodu, že již mají Českou republiku procestovanou s rodiči nebo prostě jen chtějí poznávat nové kraje a svět, o kterém se učí. V odpovědích se také objevovali místa, které mají slíbená do rodičů, že je navštíví.

7 Diskuze a závěr

Výzkum diplomové práce byl zaměřen na porovnávání nadaných žáků s běžnou populací ve způsobu trávení volného času a ve volnočasových aktivitách. Zajímalo nás, jak tráví svůj volný čas žáci nadaní a jak žáci, kteří nemají diagnostikováno nadání, jaké volnočasové aktivity preferují žáci běžní a jaké žáci nadaní, mají žáci nadaní ve škole raději předměty naučné a žáci běžní raději výchovy, plní nadaní žáci své školní povinnosti spíše sami a žáci běžní si raději nechají pomoci od rodičů. Dále nás zajímalo, jaké povolání by chtěli dělat, až budou dospělí a jestli na toto budoucí povolání má nějaký vliv povolání jejich rodičů. V neposlední řadě jsme se také zaměřili kde, a jak by chtěli strávit své prázdniny snů. Hlavním cílem výzkumu diplomové práce bylo podat náhled na trávení volného času a volnočasové aktivity žáků nadaných oproti žákům běžným.

Stanovili jsme si tyto výzkumné otázky:

1. Je rozdíl mezi nadanými a běžnými žáky ve výběru plánovaného povolání? Mají na tento výběr vliv rodiče a jejich povolání?
2. Existuje rozdíl mezi žáky nadanými a běžnými ve výběru volnočasových aktivit?
3. Upřednostňují nadaní žáci duševní trávení volného času před fyzickým a oproti tomu upřednostňují běžní žáci spíše fyzické trávení volného času před duševním?
4. Která činnost ve volném čase významně dominuje nad ostatními u žáků nadaných a která u žáků běžných? Odlišují se tyto dvě skupiny žáků v tomto směru nějakým způsobem?
5. Je rozdíl mezi trávením volného času u žáků nadaných a žáků běžných? Tráví nadaní žáci svůj volný čas spíše sami?
6. Preferují nadaní žáci samostatnost v učení a psaní úkolů nebo si raději nechají pomoci od rodičů? Upřednostňují běžní žáci pomoc od rodičů při psaní úkolů a učení?
7. Je rozdíl mezi žáky nadanými a běžnými v trávení volného času o víkendech?
8. Mají běžní žáci ve škole raději výchovy? Baví nadané žáky spíše jazyky a matematiky než výchovy?
9. Kde by nejraději strávili své prázdniny snů nadaní žáci a žáci běžní? Odlišují se jejich vysněná místa?

Výzkumná část byla provedena pomocí kvalitativní metody, přičemž jsme se snažili odhalit odpovědi pátráním „mezi řádky“ a snažili jsme se porozumět tomuto sdělení. Jako metodu pro sběr dat jsme použili strukturovaný rozhovor, který jsme zaznamenávali na nahrávací zařízení. Získaná data byla převedena do psané podoby

a následně použita pro popis jednotlivých žáků a také pro odpovědi na výzkumné otázky. Na základě analýzy těchto údajů vyplynuly odpovědi na výzkumné otázky.

V otázce budoucího povolání žáků jsme shledali, že žáci červené i modré školy si většinou vybírají povolání, které by je bavilo. Na jejich výběr nemá velký vliv povolání jejich rodičů.

V otázce ohledně výběru volnočasových aktivit žáků nadaných a běžných jasně vyplynulo, že tráví čas podobně. Všichni žáci navštěvují kroužky a mladší tráví více času s rodiči a starší spíše chtějí být s kamarády nebo spolužáky.

V otázce, jestli nadaní žáci tráví svůj volný čas spíše intelektuálními aktivitami a žáci běžní spíše fyzickými aktivitami, jsme došli k závěru, že nadaní žáci navštěvují kroužky ve škole, které jsou spíše intelektuálního charakteru, ale po škole často navštěvují i nějaké fyzické aktivity. Stejně tak žáci běžní se nezabývají jen fyzickými aktivitami, ale navštěvují i aktivity, kterou jsou spíše intelektuálního charakteru.

V následující otázce, která je zaměřená na dominanci některé činnosti, jsme dospěli k názoru, že žádná aktivita není dominantní. Žáci nadaní se rádi věnují aktivitám, které rozvíjí jejich kreativitu a nadaní, ale rádi si i odpočinou u fyzické aktivity. Žáci běžní rádi navštěvují všechny možné aktivity, které rozvíjí celkově jejich osobnost.

V další otázce jsme se zaměřili na trávení volného času u žáků nadaných a žáků běžných. Zjistili jsme, že všichni žáci mají velké množství volnočasových aktivit a navštěvují spoustu kroužků. Nicméně nadaní žáci tráví svůj volný čas nejraději s kamarády nebo rodiči a oproti tomu žáci běžní jsou nejraději ve svém volném čase sami. Totéž platí i u volného času o víkendech, protože nadaní žáci chodí ven s kamarády a žáci běžní jsou raději doma sami s televizí a počítačem.

V otázce zaměřené na psaní domácích úkolů a učení jsme dospěli k názoru, že nadaní žáci preferují spíše samostatnost při plnění svých školních povinností, protože rádi řeší složité úkoly a baví je hledat nová řešení. Žáci běžní si spíše nechávají pomoci od rodičů, protože nechtějí nad plněním školních povinností trávit moc času.

V následující otázce ohledně preference výchov u žáků běžných a preference jazyků a matematiky u žáků nadaných, jsme dospěli k názoru, že nadaní žáci mají spíše rádi naučné předměty, protože je baví a rádi si rozšiřují své vědomosti. Oproti tomu žáci běžní preferují výchovy, protože se v nich nemusí nic učit a mohou odpočívat.

V poslední otázce na prázdniny snů nám vyplynulo, že všichni žáci mají podobné sny. Deset žáků z dvanácti by chtělo vycestovat do zahraničí, ať už za mořem, nebo památkami a jen dva žáci by chtěli strávit prázdniny snů v České republice.

Nakonec jsme dospěli k názoru, že žáci nadaní a žáci běžní se ve svých volnočasových aktivitách moc neliší. Obě skupiny rády navštěvují velké množství kroužků a mají hodně volnočasových aktivit. Rozdíl jsme pozorovali jen v oblíbenosti vyučovacích předmětů, kde nadaní žáci mají radši matematiku a jazyk a žáci běžní preferují výchovy. Další rozdíl jsme pozorovali v plnění školních povinností. Nadaní žáci chtějí na všechno přijít sami bez pomoci a žáci běžní si rádi nechají pomoci. Také jsme zjistili, že nadaní žáci tráví svůj volný čas nejraději s kamarády, kdežto žáci běžní raději chtějí být sami. Je možné, že je to způsobeno počtem žáků ve třídě, protože nadaní žáci bývají ve třídě, která má patnáct žáků, a ještě se na hodně předmětů dělí, proto asi vyžadují ve volném čase společnost. Oproti tomu žáci běžní mívají ve třídě většinou kolem dvaceti pěti žáků, a proto bývají po škole nejraději sami.

Závěr

Diplomová práce s názvem Nadaní žáci v primární škole byla rozdělena na část teoretickou a část empirickou.

V teoretické části jsme se věnovali strategii vzdělávání nadaných žáků, definovali jsme si pojmy nadaní talent, zmínili jsme teoretické modely nadání a určili jsme si stupně nadání. Třetí kapitola se charakterizovala rozdíly mezi nadáním a talentem a také mezi nadaným a bystrým jedincem. Čtvrtá kapitola se věnovala identifikaci nadaných dětí. Zmínili jsme také používané identifikačních metod. Nadání může být spjato s problémy a znevýhodněním, kterým se také věnovali ve čtvrté kapitole. Jedná se především o specifické vývojové poruchy učení, jako jsou dyslexie, dysgrafie, dyskalkulie, aj. V páté kapitole jsme se zabývali volným časem, jeho charakteristikou, funkcí a obsahem a také institucemi, které se zabývají volným časem nadaných dětí.

Empirická část byla zaměřena na porovnávání nadaných žáků a žáků běžných v mimoškolních aktivitách a na způsob trávení volného času. Pro provedení výzkumného šetření byla použita kvalitativní metoda pedagogického výzkumu – strukturovaný rozhovor. Zajímalo nás především, jak tráví svůj volný čas žáci nadaní a jestli existuje rozdíl mezi žáky nadanými a běžnými. Zjistili jsme, že neexistuje rozdíl ve způsobu trávení volného času a mimoškolních aktivit u žáků nadaných a žáků běžných. Rozdíl jsme pozorovali pouze v odpovědích, které se zabývali preferencí samoty nebo společnosti ve volném čase. U této otázky jsme shledali, že nadaní žáci ve volném čase spíše vyhledávají společnost svých kamarádů a žáci běžní chtějí být sami. Další rozdíl byl v odpovědích na samostatnost v plnění školních povinností, kde jsme zjistili, že nadaní žáci si chtějí vše udělat sami a jen zřídka si nechají pomoci od rodičů, kdežto žáci běžní si rádi nechají pomoci od rodičů, aby nemuseli nad úkoly a učením strávit tolik času. Také v oblíbenosti školních předmětů jsme zjistili, že nadaní žáci mají raději naučné předměty jako je matematika a jazyky a žáci běžní mají oblíbenější výchovy. Očekávali jsme, že přístup rodičů k nadaným žákům bude kvalitní. Výsledky tohoto výzkumu nás jen utvrdili v závěru, že ze strany rodičů nadaných žáků dochází k jejich velké podpoře. Rodiče vytvářejí zájmové aktivity svým dětem, starají se o to, co jejich dítě ve volném čase dělá a společně tráví hodně volného času. Nicméně i rodiče běžných dětí se výrazně podílí na utváření jejich volného času a také s nimi tráví hodně času.

Seznam pramenů a literatury

ATTWOOD, Tony. *Aspergerův syndrom: porucha sociálních vztahů a komunikace*. Přeložil Dagmar BREJLOVÁ. Praha: Portál, 2005, 203 s. Speciální pedagogika. ISBN 8071789798.

BARTOŇOVÁ, Miroslava a Marie VÍTKOVÁ. *Strategie ve vzdělávání dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami: texty k distančnímu vzdělávání*. Brno: Paido, 2007, 247 s. ISBN 9788073151584.

CAMPBELL, James R. *Jak rozvíjet nadání vašich dětí*. Přeložil Theodora STARNOVSKÁ. Praha: Portál, 2001, 172 s. ISBN 8071785164.

DOČKAL, Vladimír. *Zaměřeno na talenty, aneb, Nadání má každý*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2005, 245 s. ISBN 8071068403.

FOŘTÍK, Václav a Jitka FOŘTÍKOVÁ. *Nadané dítě a rozvoj jeho schopností*. Praha: Portál, 2007, 126 s. ISBN 9788073672973.

FOŘTÍK, Václav a Jitka FOŘTÍKOVÁ. *Nadané dítě a rozvoj jeho schopností*. Vydání druhé. Praha: Portál, 2015, 126 s. ISBN 9788026209690.

GEIST, Bohumil. *Psychologický slovník*. Praha: Vodnář, 2000, 425 s. ISBN 8086226077.

HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2011, 239 s. ISBN 9788026200307.

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000, 774 s. ISBN 807178303X.

HAVIGEROVÁ, Jana Marie a Blanka KŘOVÁČKOVÁ. *Co bychom měli vědět o nadání*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2011, 45 s. ISBN 978-80-7435-092-4.

HAVIGEROVÁ, Jana Marie. *Pět pohledů na nadání*. Praha: Grada, 2011, 144 s. ISBN 978-80-247-3857-4.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016, 437 s. ISBN 9788026209829.

HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004, 173 s. ISBN 8071789275.

HŘÍBKOVÁ, Lenka. *Nadání a nadaní: pedagogicko-psychologické přístupy, modely, výzkumy a jejich vztah ke školské praxi*. Praha: Grada, 2009, 255 s. Psyché. ISBN 9788024719986.

HŘÍBKOVÁ, Lenka. *Nadání a nadaní: pedagogicko-psychologické přístupy, modely, výzkumy a jejich vztah ke školské praxi*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2005, 209 s. ISBN 807290213X.

JEŘÁBEK, Jaroslav, TUPÝ, Jan, ed. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: MŠMT, 2016.

JEŘÁBEK, Jaroslav, TUPÝ, Jan, ed. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: MŠMT, 2013.

JURÁŠKOVÁ, Jana. *Základy pedagogiky nadaných*. Pezinok: Formát, 2003, 151 s. ISBN 808900511X.

JURÁŠKOVÁ, Jana. *Základy pedagogiky nadaných*. Přeložil Jana JUŘICOVÁ, přeložil Leona JELÍNKOVÁ. Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, 2006, 131 s. ISBN 8086856194.

KNOTOVÁ, Dana. *Pedagogické dimenze volného času*. Brno: Paido, 2011, 101 s. ISBN 9788073152239.

KOVÁŘOVÁ, Renata a Iva KLUGOVÁ. *Edukace nadaných dětí a žáků*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009, 88 s. ISBN 978-80-7368-430-3.

LANDAU, Erika. *Odvaha k nadání*. Praha: Akropolis, 2007, 162 s. ISBN 9788086903484.

LAZNIBATOVÁ, Jolana. *Nadané dieťa: jeho vývin, vzdelávanie a podporovanie*. Bratislava: Iris, 2001, 394s. ISBN 80-89018-53-X.

MACHŮ, Eva a Ilona KOČVAROVÁ. *Kvalita školy z hlediska péče o nadané žáky*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2013, 135 s. ISBN 9788074543166.

MACHŮ, Eva. *Nadaný žák*. Brno: Paido, 2010, 128 s. ISBN 978-80-7315-197-3.

MACHŮ, Eva. *Rozpoznávání a vzdělávání rozumově nadaných dětí v běžné třídě základní školy: příručka pro učitele a studenty učitelství*. Brno: Masarykova univerzita, 2006, 64 s. ISBN 8021039795.

MAŇÁK, Josef, Tomáš JANÍK a Vlastimil ŠVEC. *Kurikulum v současné škole*. Brno: Paido, 2008, 127 s. ISBN 9788073151751.

MORELOCK, M., J. Giftedness: The view from within. Understanding Our Gifted, 1992.

MŠMT ČR: Bílá kniha – Národní program rozvoje vzdělávání v České republice [online]. 2002 [cit. 2017-01-10]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/bila-kniha-narodni-program-rozvojevzdelavani-v-ceske-republice-formuje-vladni-strategii-v-oblasti-vzdelavanistrategie-odrazi-celospolecenske-zajmy-a-dava-konkretni-podnety-k-praci-skol>

PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času: [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]*. Praha: Portál, 2008, 221 s. ISBN 9788073674236.

PORTEŠOVÁ, Šárka. *Rozumově nadané děti s dyslexií*. Ilustroval Patricie KOUBSKÁ. Praha: Portál, 2011, 213 s., [8] s. obr. příl. ISBN 9788073679903.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2009, 395 s. ISBN 9788073676476.

SEJVALOVÁ, Jitka. *Talent a nadání: jejich rozvoj ve volném čase*. Praha: Institut dětí a mládeže MŠMT ČR, 2004, 60 s.

SVOBODNÍKOVÁ, Jana, Eva KUBÁTOVÁ, Bohumil NOVÁK, Marta GRIGÁRKOVÁ, Eva KOVÁŘOVÁ, Gabriela KYLIŠOVÁ a Hana MIKULENKOVÁ. *Průvodce výukou dle RVP na 1. stupni ZŠ: očekávané výstupy, klíčové kompetence, mezioborové souvislosti, průřezová témata*. Olomouc: Pedagogické nakladatelství Prodos, 2006, 202 s. ISBN 8072301691.

ŠIMONÍK, Oldřich a Marie VÍTKOVÁ, ed. *Výchova a nadání 1: Vzdělávání a výchova nadaných žáků*. Brno: MSD, 2008, 88 s. ISBN 978-80-7392-024-1.

ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014, 377 s. ISBN 9788026206446.

TESAŘ, M. Pedagogicko-psychologické problémy práce s nadanými žiakmi. *Pedagogická revue*, máj-jún 2006, r.58, s. 238-252. ISSN 1335-1982

VALENTA, Jiří. *Školské zákony s komentářem a prováděcí předpisy: právní stav k 23.2.2005*. Olomouc: Anag, 2005, 415 s. ISBN 8072632655.

VESELÁ, Jana. *Jak ve volném čase?: (projekty her pro volný čas dětí a mládeže)*. Díl 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 1997, 121 s. ISBN 8070411465.

WEBB, Adrian. *The Longman companion to Central and Eastern Europe since 1919*. London: Longman, 2002. ISBN 05-824-3732-6.

YPENBURG, Irene H. a F. J. MÖNKS. *Naše dítě je velmi nadané: rukověť pro rodiče a učitele*. Přeložil Jan ŠMARDA. Praha: Grada Publishing, 2002, 98 s. ISBN 8024704455.

ZELINKOVÁ, Olga. *Poruchy učení: dyslexie, dysgrafie, dysortografie, dyskalkulie, dyspraxie, ADHD*. Vydání dvanácté. Praha: Portál, 2015, 263 s. ISBN 9788026208754.

Zlatý oříšek [online]. [cit. 2017-01-23]. Dostupné z: <http://www.zlatyorisek.cz>

Seznam příloh

Příloha č. 1: Otázky ke strukturovanému rozhovoru

Příloha č. 1: Otázky ke strukturovanému rozhovoru

1. Pohlaví
2. Ročník
3. Přemýšlíš o odchodu na víceleté gymnázium?

ANO X NE

Pokud ano, na které: osmileté nebo šestileté (anglické, francouzské, španělské)
4. Jaké povolání má tvoje matka?
5. Jaké povolání má tvůj otec?
6. Jaké povolání bys chtěl mít ty, až budeš dospělý/á?
7. Proč uvažuješ právě o tomto povolání?
8. Máš nějaký oblíbený sport? Jaký?
9. Co nejraději děláš po škole ve volném čase?
10. Jaké kroužky navštěvuješ? Jak často je navštěvuješ? Jak dlouho už tento kroužek navštěvuješ?
11. Vybral sis tento kroužek sám nebo ti ho vybrali rodiče?
12. Co nejraději děláš o víkendu?
13. Učíš se doma s rodiči? Pokud ano, učíš se radši s tátou nebo s mamkou?
14. Píšeš s rodiči úkoly? Pokud ano, učíš se radši s tátou nebo s mamkou?
15. Nutí tě rodiče do učení a psaní úkolů?
16. Jaký je tvůj nejoblíbenější předmět ve škole? Proč?
17. Kde by si nejraději strávil/a svoje prázdniny snů?

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Petra Václavková
Katedra:	Katedra primární s preprimární pedagogiky
Vedoucí práce:	Doc. PhDr. Martina Fasnerová, Ph. D.
Rok obhajoby:	2017

Název práce:	Nadání žáci v primární škole
Název v angličtině:	Gifted children in primary school
Anotace práce:	<p>Diplomová práce je zaměřena na nadané děti a jejich volný čas ve srovnání s dětmi běžné základní školy. Je rozdělena na dvě části, a to na část teoretickou a část empirickou. Teoretická část obsahuje pět kapitol. První kapitola popisuje strategii vzdělávání nadaných žáků, druhá kapitola uvádí projevy nadání, modely nadání, druhy nadání a charakteristiku nadaného jedince. Třetí kapitola se věnuje rozdílům mezi nadáním a talentem, nadaným a bystrým jedincem. Čtvrtá kapitola uvádí pedagogické přístupy k nadaným dětem a pátá kapitola se zaměřuje na volný čas, jeho charakteristiku a institucemi pro volný čas nadaných dětí. Empirická část je založena na kvalitativním výzkumu. Cílem práce je popsat volný čas nadaných dětí ve srovnání s dětmi běžnými.</p>
Klíčová slova:	Nadání, talent, modely nadání, identifikace nadání, rodiny nadaných, specifické vývojové poruchy učení, volný čas, instituce pro volný čas.
Anotace v angličtině:	The diploma thesis is focused on gifted children and their free time compared with children in common basic school.

	<p>It is divided into two parts – the theoretical and the empirical one. The theoretical part contains five chapters. The first chapter describes strategy of education of gifted children. The second chapter presents the signs of gift, the models of gift, the types of gift and the characteristic of a gifted person. The third chapter follows the distinctions between the gift and the talent, between the gifted and bright individual. The fourth chapter presents pedagogical approaches towards gifted children. The fifth chapter is focused on free time, its characteristic and institutions for free time of gifted children. The empirical part is based on the qualitative research. The aim of the thesis is to describe free time of gifted children in comparison with common children.</p>
Klíčová slova v angličtině:	Gift, talent, models of gift, identification of gift, families of gifted people, specific developmental learning disorders, free time, free time institutions.
Přílohy vázané v práci:	Příloha 1: Otázky ke strukturovanému rozhovoru
Rozsah práce:	79
Jazyk práce:	Český jazyk